

RIKSREVISIONEN

Kommer jag att få jobb?

En undersökning av arbetsmarknadsrelaterad information om högskoleutbildningar

Innehåll

Sammanfattning	3
1 Inledning	5
1.1 Motiv	5
1.2 Syfte	6
2 Genomförande	7
2.1 Första delen – att söka information om utbildningar utifrån sitt intresse	7
2.2 Andra delen – viljan att få ett kvalificerat arbete	9
2.3 Tredje delen – att bedöma svaren	10
2.4 Översikt	11
2.5 De analyserade kurserna och programmen	11
2.6 Att göra frågorna mätbara	13
2.7 Metoddiskussion	18
2.8 Disposition	19
3 Övergripande resultat	20
3.1 Informationens tillgänglighet	20
3.2 Får studenterna svar?	20
4 De sex studenternas information	22
4.1 Student 1 - intresserad av ekonomutbildningar	22
4.2 Student 2 - intresserad av utbildningar inom humaniora	23
4.3 Student 3 - intresserad av utbildningar inom naturämnena	24
4.4 Student 4 - intresserad av samhällsämnen	25
4.5 Student 5 - intresserad av datateknik	26
4.6 Student 6 - intresserad av design	27
4.7 Slutsatser om studenternas information	27
5 Lärosätetsjämförelse	32
5.1 Lärosätena rangordnade	32
Bilaga 1: Tabeller	35
Bilaga 2: Valet av program och resultatets generaliserbarhet	40

Sammanfattning

Information som främjar ett medvetet studieval bör vara tillgänglig för alla som vill studera på högskolenivå. För den enskilde är studievalet ett av de viktigaste valen i livet. Det påverkar i hög grad möjligheten att få en god ställning på arbetsmarknaden och det är en stor investering i form av tid och pengar. Även ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är det viktigt att studenternas inträde på arbetsmarknaden inte försvåras på grund av felaktiga utbildningsbeslut.

Denna undersökning syftar till att belysa vilken arbetsmarknadsrelaterad utbildningsinformation som studenter får via universitetens och högskolornas webbplatser. Undersökningen ingår som en del i Riksrevisionens granskning av regeringens och berörda myndigheters ansvar för studenternas anställningsbarhet.

Undersökningen har genomförts ur ett studentperspektiv

Undersökningen bygger på sex typstudenter som antas vara intresserade av olika utbildningsprogram och fristående kurser. Studenterna är fiktiva men deras intressen motsvarar populära val i det svenska utbudet av högre utbildning.

Student 1 vill läsa ett kandidatprogram i ekonomi eller ett civilekonomprogram.

Student 2 vill läsa ett kandidatprogram med historia som huvudämne eller fristående kurser i litteraturvetenskap och historia.

Student 3 vill läsa ett kandidatprogram i kemi eller biologi.

Student 4 vill läsa ett samhällsvetenskapligt kandidatprogram eller ett kandidatprogram med statsvetenskap som huvudämne.

Student 5 vill läsa ett civilingenjörsprogram i datateknik.

Student 6 vill läsa ett kandidatprogram i design på konstnärlig grund.

Efter examen vill studenterna naturligtvis ha ett relevant jobb. De ställer därför följande frågor inför sitt studieval:

1. Vilken arbetsmarknad ger utbildningen tillgång till?
2. Hur ser arbetsmarknadsutsikterna ut idag och i framtiden?
3. Vilka kompetenser med relevans för arbetslivet kommer jag att utveckla under utbildningen?
4. Vilka kontakter får jag med arbetslivet under utbildningen?
5. Kan jag kontrollera informationen? Finns det t.ex. källhänvisningar?

Studenterna förutsätts använda portalen studera.nu för att söka efter information om utbildningar som intresserar dem. Genom portalen erhålls länkar till relevant information på lärosätenas kurs- och programwebbsidor. I undersökningen har denna information delats in i tre kategorier beroende på hur väl den besvarar studenternas fem frågor. Kategorierna är: *inget svar*, *begränsat svar* samt *utförligt och specifikt svar*. I rapporten redovisas kriterier för vad som krävs för en viss kategorisering.

För att studenten ska anses få en god uppfattning om utbildningen i relation till arbetsmarknaden krävs att svaren är utförliga och specifika. Sammanlagt har information om 115 utbildningsprogram och 89 fristående kurser från 31 lärosäten analyserats och kategoriserats.

Lärosätena kan avsevärt förbättra sin information

Undersökningens övergripande slutsats är att lärosätena avsevärt kan förbättra sin information till blivande studenter. Bättre och mer arbetsmarknadsrelaterad utbildningsinformation skulle öka förutsättningarna för rationella utbildningsval. Blivande studenter skulle få större möjligheter att själva främja sin anställningsbarhet. Risken för felaktiga utbildningsbeslut – och därmed ett försenat inträde på arbetsmarknaden – skulle sannolikt minska betydligt.

Lärosätenas information är begränsad

Lärosätenas informationssidor ger sällan uttömmande svar på studenternas frågor. När det gäller *programutbildningar* besvaras endast en fjärdedel av frågorna på ett utförligt och specifikt sätt. Hälften av frågorna besvaras inte alls (45 %). Informationen om *fristående kurser* ger ytterst sällan svar på studenternas frågor (1 – 2 % besvaras).

Informationsutbudet varierar kraftigt

Utbudet av information varierar kraftigt mellan olika ämnesområden, utbildningsprogram och frågor. Exempelvis får den som vill studera till civilingenjör (student 5) mycket oftare svar på sina frågor än den som är intresserad av historia eller litteraturvetenskap (student 2). För den som vill studera ekonomi (student 1) är det stora variationer i andelen svar beroende på om personen väljer ett civilekonomprogram eller ett ekonomiprogram på distans.

Frågan om vilken arbetsmarknad utbildningen ger tillgång till (fråga 1) besvaras relativt ofta (90 % av fallen). Frågorna om arbetsmarknadsutsikter, kompetenser samt alternativa källor (frågorna 2, 3 och 5) besvaras däremot mer sällan (33 – 45 % av fallen).

God information samvarierar med god arbetsmarknad

Utbildningar som leder till goda förutsättningar på arbetsmarknaden har som regel bättre arbetsmarknadsrelaterad information till studenterna. Det gäller till exempel civilingenjörsutbildningar och civilekonomutbildningar. Omvänt gäller att utbildningar som leder till en mer osäker ställning på arbetsmarknaden – till exempel utbildningar i historia och konstnärliga designutbildningar – har en tendens att ge sämre information till studenterna. Utrymmet att förbättra informationen är alltså större för utbildningar där anknytningen till arbetsmarknaden är svag. Av undersökningen framgår även att vissa lärosäten ger information av högre och jämnare kvalitet på de undersökta programinformationssidorna än andra.

1 Inledning

Inför hösten 2009 sökte över 325 000¹ personer till universitets- och högskoleutbildningar i Sverige. Sannolikt har de flesta sökande funderat över vilken nytta de kan få av utbildningen på arbetsmarknaden. Förmodligen har detta också varit en viktig faktor när olika utbildningar jämförts med varandra.

Som en del i Riksrevisionens granskning av regeringens och berörda myndigheters insatser för att främja studenternas anställningsbarhet, inriktas detta arbete på att undersöka vilken arbetsmarknadsrelaterad information² dessa sökande möter. Undersökningen har utförts från ett studentperspektiv. Det betyder att den beslutsprocess som den enskilde sökande kan tänkas genomgå i valet av utbildning har varit utgångspunkten för hur denna undersökning utformats och genomförts.

1.1 Motiv

Att undersöka tillgången på arbetsmarknadsrelaterad information för sökande till högskoleutbildning är en viktig del i granskningen av insatserna för studenternas anställningsbarhet.

Lärosätena har flera olika kanaler för att få ut information som kan leda till rekrytering av studenter till utbildningarna. Rekrytering av studenter är en aspekt av anställningsbarhet som kan kopplas till dimensioneringen av antalet platser på utbildningarna. Lärosäten kan starta eller bygga ut utbildningar inom utbildningsområden där de exempelvis fått indikationer från arbetsgivare att det saknas utbildad arbetskraft. Men om man inte förmår att rekrytera studenter till dessa utbildningar kommer utbildningarna sannolikt att begränsas eller läggas ned.³ Alltså är god dimensionering från lärosätenas sida i förhållande till arbetsmarknadens behov mycket viktigt för att främja anställningsbarhet, men det är lika viktigt att rekryteringen av studenter fungerar väl om dimensioneringen ska ha någon betydelse.

¹ Verket för högskoleservice, *Rekord i sökande till universitet och högskolor*, www.vhs.se.

² Med detta avses information om arbetsmarknad och relaterade begrepp så som anställning och egenföretagande relaterat till utbildningar.

³ Detta har bland annat framkommit vid de lärosätesintervjuer som Riksrevisionen har genomfört vid fyra lärosäten som en del av granskningen av studenters anställningsbarhet.

Det är även den sökande studentens ansvar att få tag i information för att kunna ta medvetna beslut som påverkar det framtida yrkeslivet. Detta förutsätter att det finns tillräckligt omfattande och tillförlitlig information. Om sådan information saknas är risken stor att beslut som har stor inverkan såväl för den enskildes liv som för samhällsekonomin tas på bristfälliga grunder.

Ett stort antal lärosäten i Sverige konkurrerar om de sökande inför varje termin och ofta är ett viktigt argument att utbildningen kan leda till ett framtida jobb med intressanta arbetsuppgifter, hög lön med mera. I en studie från Högskoleverket⁴ visas att lärosätena lägger alltmer resurser på varumärkesbyggande och på att marknadsföra sitt varumärke tillsammans med ett utbud av intressanta utbildningar. Arbetsmarknaden har blivit så viktig att flera lärosäten väljer att marknadsföra detta som sin centrala slogan eller vision för lärosätet.⁵ Den skarpa konkurrensen ger lärosätena incitament att ibland överdriva bilden av hur användbara de egna utbildningarna är på arbetsmarknaden. Därför är det viktigt att varje lärosäte ställer höga krav på att innehållet i utbildningsinformationen är tillförlitligt.

Högskoleverkets studie tar också upp det faktum att information över Internet har blivit ett av de viktigaste sätten att sprida information om utbildningar.⁶ Detta är den huvudsakliga anledningen till att denna undersökning använder lärosätenas program- och kurswebbsidor som källmaterial.

Slutligen är det viktigt att inte bara vissa studenter får information om arbetsmarknaden. Informationen bör vara allsidig och ge en god inblick i yrkeslivet för så många som möjligt oavsett studieinriktning. Därför är detta en bred undersökning inriktad på arbetsmarknadsrelaterad information för ett varierande utbud av studieinriktningar. Studiens bredd ger en inblick i om vissa studenter får mer information inför sitt studieval än andra.

1.2 Syfte

Syftet med undersökningen är att ge en bild av studenters arbetsmarknadsrelaterade informationsunderlag inför valet av studier. Undersökningen utgår från ett studentperspektiv och avser relevant information på lärosätenas kurs- och programwebbsidor.

⁴ Högskoleverket (2005:14 R), *Marknadsföring och varumärkesbyggande – Universitet och högskolor i konkurrens*, s. 7.

⁵ Exempelvis Högskolan i Borås: "Vetenskap för profession", www.hb.se, Högskolan i Kristianstad "vår vision – att utbilda Sveriges mest anställningsbara studenter!", http://www.hkr.se/templates/Page_____2890.aspx.

⁶ Högskoleverket (2005:14 R), *Marknadsföring och varumärkesbyggande – Universitet och högskolor i konkurrens*, s. 15.

2 Genomförande

Undersökningen utgår från ett studentperspektiv, det vill säga från den process som den enskilde studenten kan tänkas genomgå när han eller hon gör sitt val av studier.⁷ Studentperspektivet är ett sätt att göra undersökningen relevant i förhållande till den verklighet som möter de sökande, men också ett sätt att avgränsa undersökningen till information som går att jämföra och dra slutsatser av.

Hur går då den enskilde studenten tillväga när hon eller han har bestämt sig för att studera på ett universitet eller en högskola? Nedanstående tre avsnitt beskriver de sökande studenternas och denna undersöknings tillvägagångssätt som en process i tre delar.

2.1 Första delen – att söka information om utbildningar utifrån sitt intresse

2.1.1 Studenternas intressen och efterfrågan

För många sökande är intresset en mycket viktig komponent när man väljer utbildning. Intresset behöver inte gälla bara det ämne man väljer att inrikta sig på. I vidare bemärkelse kan det också handla om att få en hög lön, att göra karriär, att starta eget eller att ett möjligt framtida yrke innehåller spännande arbetsuppgifter. I dessa fall kan en inriktning på ett ämne ändå bli en väg för att uppnå intresset. Exempelvis kan någon som vill göra karriär inrikta sig på ekonomi för att nå sitt mål.

Denna undersökning utgår från ett studentperspektiv, det vill säga sex typstudenter och deras olika ämnesintressen. Student 1 är intresserad av ekonomi och vill gå ett ekonomiprogram. Student 2 har ett intresse för humaniora, närmare bestämt historia och litteraturvetenskap. Han eller hon kan tänka sig att antingen läsa inom program eller välja fristående kurser för att bygga en egen examen. Student 3 är intresserad av naturämnen och vill gå ett program inom ämnena kemi eller biologi. Student 4 är intresserad av samhällsvetenskap och vill gå ett samhällsvetenskapligt program eller ett

⁷ Beskrivningen av denna process är inte grundad på empirisk kunskap om hur sökande studenter funderar inför och går tillväga när de söker utbildningar. Processen är utformad utifrån vad som kan anses vara ett rimligt tillvägagångssätt för den som vill hitta en viss utbildning utan att avgränsa sig till någon särskild del av landet.

program med statsvetenskap som huvudämne (politics kandidat). Student 5 är intresserad av IT och vill gå ett civilingenjörsprogram i datateknik. Student 6 har ett konstintresse och vill gå ett designprogram med konstnärlig grund. Studenterna är fiktiva, men deras intressen är vanliga⁸ hos dagens studenter. Sammantaget täcker de sex studenterna populära studieinriktningar i det svenska utbildningssystemet.⁹

Intressen kan alltså leda till en vilja att läsa kurser och program med vissa inriktningar. Konkret betyder detta att student 1 efterfrågar civilekonomprogram på 240 hp, ekonomprogram på distans på 180 hp och kandidatprogram i ekonomi på 180 hp. Student 2 efterfrågar program med historia som huvudämne på 180 hp alternativt kurser inom historia och litteraturvetenskap på grund-, fördjupnings- och kandidatnivå. Student 3 efterfrågar program på 180 hp med ämnena biologi eller kemi som huvudämne. Student 4 efterfrågar program med statsvetenskap som huvudämne eller ett samhällsvetarprogram på 180 hp. Student 5 efterfrågar civilingenjörsprogram inom datateknik på 300 hp. Student 6 efterfrågar ett designprogram med konstnärlig grund på 180 hp.

2.1.2 Orientering i utbildningsutbudet

Information om lärosätenas utbildningar kan fås via ett flertal kanaler. I den tidigare nämnda rapporten från Högskoleverket omnämns personliga kontakter, lärosätenas kataloger och webbsidor som några av de viktigaste vägarna.¹⁰

Studenterna i denna studie har avgränsat sig till att söka information över Internet. Utbildningsinformationen över nätet är lättåtkomlig och sparar tid när ett stort antal utbildningar över hela landet behöver undersökas och jämföras med varandra. I Högskoleverkets rapport förutspås information över internet bli en allt viktigare källa till utbildningsinformation i framtiden.¹¹ Lärosätena har även möjlighet att ge utförlig information på sina hemsidor som inte är lika begränsad till sidantal som i utbildningskatalogerna.

Utgångspunkten för studenternas informationssökningar är webbplatsen studera.nu. Detta är en portal för information om högre studier, inklusive en sökmotor för att söka bland och anmäla sig till utbildningar. Portalen drivs

⁸ Högskoleverket (2008:19 R), *Högskoleverkets årsrapport*, s. 28. *Statistiken visar att civilingenjörs- och ekonomprogram är mycket populära inriktningar. Ett stort antal studenter läser också fristående kurser.*

⁹ Riksrevisionens granskning av statens insatser för studenternas anställningsbarhet är främst inriktad på generella examina och inte på yrkesexamina. Detta är anledningen till att denna undersökningsexaminer endast har ämnesintressen inom områden som leder till generella examina.

¹⁰ Högskoleverket (2005:14 R), *Marknadsföring och varumärkesbyggande – Universitet och högskolor i konkurrens*, s.15.

¹¹ Ibid.

av lärosätena, Högskoleverket och Verket för högskoleservice. Studera.nu har valts som utgångspunkt eftersom den är central för högskolesektorns kommunikation på nätet med presumtiva och aktiva studenter. De i inledningen omnämnda 325 000 sökande använde sig nästan uteslutande av studera.nu för att anmäla sig. Endast cirka en procent av det totala antalet sökande använde pappersblanketter.¹²

De sex studenterna använder studera.nu för att söka utbildningar inom sina ämnesintressen. Sökmotorn tillåter sökningar efter val i en omfattande lista av ämnen. Efter en sökning ges ett antal träffar. Bland dessa måste dock en gallring göras eftersom en hel del träffar inte är relevanta för våra studenter.¹³

De sökande studenterna i denna undersökning är intresserade av de utbildningar som är mest relevanta utifrån intresset. Det innebär att varje student tittar på det mest relevanta programmet från varje lärosäte. I de fall där bedömningen har varit svår har studenterna valt att överväga två program från samma lärosäte inom samma ämne. Student 2 som också tittar på kurser väljer de mest relevanta bland de kurser som pågår en hel termin i helfart.¹⁴

I sökresultaten finns för varje träff en länk till information om kursen eller programmet på lärosätets egen webbplats. Det är denna information studenterna letar efter. Informationen beskriver programmets och kursernas innehåll samt annan information relaterad till utbildningarna. Här har lärosätena också god möjlighet att utförligt informera om utbildningens förmåga att ge goda förutsättningar på arbetsmarknaden.

2.1.3 Information om utbildningar

Utbildningsinformationen på lärosätenas webbplatser är alltså undersökningens råmaterial. Den används av de sex studenterna för att de ska kunna bilda sig en uppfattning om utbildningens förtjänster och nackdelar.

De sökande studenterna har begränsad tid, de följer länkar till ytterligare information från lärosätenas program- och kurswebbsidor, men de letar inte fristående information på exempelvis fakultetswebbsidor förutsatt att sådan inte har länkats tydligt. Maximalt följer studenterna fem länkar från den kurs- eller programwebbsida som länkas från studera.nu.

¹² Verket för högskoleservice, *Nu söker fler män till högre utbildning*, www.vhs.se.

¹³ En sökning på exempelvis ämnet biologi ger många träffar på program där endast enstaka ingående kurser kan knytas till biologi. Ett sådant exempel är lärarutbildningar där biologi ingår som ämne.

¹⁴ Observera att i analysen läggs störst vikt vid *program*informationen. Detta beror på att samtliga sex studenter överväger att läsa ett program i någon form vilket främjar jämförbarheten. Analysen av kursinformationen görs i avsnitt 4.2.2.

2.2 Andra delen – viljan att få ett kvalificerat arbete

2.2.1 Studenterna vill veta hur utbildningen leder till jobb

Förutom viljan att studera något som är intressant vill många studenter också vara eftertraktade på arbetsmarknaden efter att de tagit examen. De sex studenterna i denna undersökning förutsätts alla vara uppmärksamma på information på lärosätens kurs- och informationssidor som beskriver utbildningen i relation till arbetsmarknaden.¹⁵ Men vilken arbetsmarknadsrelaterad information om en utbildning är intressant?

2.2.2 Frågor om arbetsmarknaden

Följande fem frågor sammanfattar vad de sex studenterna söker svar på när de värderar informationen på lärosätens kurs- och programwebbsidor.

- Vilken arbetsmarknad ger utbildningen tillgång till?
- Hur ser arbetsmarknadsutsikterna ut idag och i framtiden?
- Vilka kompetenser med relevans för arbetslivet kommer jag att utveckla under utbildningen?
- Vilka kontakter får jag med arbetslivet under utbildningen?
- Kan jag kontrollera informationen? Finns det t.ex. källhänvisningar?

De första fyra frågorna ger, om de besvaras av lärosätens information, studenterna en bild av utbildningen i relation till arbetsmarknaden. Om frågorna har besvarats på ett utförligt och specifikt sätt är det en god indikator på att det finns tillräckligt med arbetsmarknadsrelaterad information för de sex studenterna. Den femte frågan svarar på om de första fyra frågorna har källhänvisats. Om fråga fem har besvarats väl har studenterna möjlighet att kontrollera informationens källa och bilda sig en egen uppfattning om dess trovärdighet.

Frågorna framstår som rimliga om man har ett intresse av att veta mer om utbildningen i relation till arbetsmarknaden. Undersökningen av utbildningsinformationen visade att i stort sett alla citat som kunde relateras till arbetsmarknad också fungerade som svar på någon av de fem frågorna. Frågorna har alltså visat sig vara relevanta och har god täckningsgrad.

¹⁵ Det finns ett stort intresse för arbetsmarknadsrelaterad information hos studenter och gymnasister. En studie genomförd på uppdrag av Högskoleverket visar att "Möjligheter på arbetsmarknaden efter utbildningen" samt "Kontakt med arbetsliv och praktik" är områden som rankas högt när respondenterna ska uppge de mest intressanta informationsområdena. Högskoleverket (2009) *Informationsbehov vid ansökan till högskola/universitet*, s. 10.

2.3 Tredje delen – att bedöma svaren

2.3.1 Hur används informationen om arbetsmarknaden?

Våra sex studenter söker således efter utbildningar utifrån sitt intresse och de undersöker informationen om dessa utbildningar för att besvara sina frågor om arbetsmarknaden. Men hur bedöms om informationen besvarar frågorna?

Den genomsnittliga studenten gör sannolikt detta subjektivt utifrån en egen bedömning. I denna studie görs en *klassificering* av de uttalanden i utbildningsinformationen som helt eller delvis besvarar någon av de fem frågorna.

2.3.2 Klassificering

Informationen på lärosätenas kurs- och programwebbsidor har klassificerats utifrån hur väl den besvarar studenternas fem arbetsmarknadsrelaterade frågor. För varje fråga finns tre alternativ: *inget svar*, *ett begränsat svar* eller *ett utförligt och specifikt svar*. Dessa tre alternativ utgör grunden för att klassificera hur väl lärosätena besvarar studenternas frågor. För vardera av studenternas fem frågor finns en beskrivning av de krav som måste uppnås för att klassificeras på ett visst sätt. Detta beskrivs närmare i avsnitt 2.6.

Valet av tre kategorier för att klassificera informationen bygger på att det finns en tydlig skillnad i informationsvärde för studenten mellan att besvara en fråga begränsat (och möjligen också otydligt) i jämförelse med att utförligt och specifikt besvara en fråga. Anledningen till att inte fler skalsteg använts är att det skulle göra många bedömningar tidskrävande och subjektiva.

I undersökningen har ett poängsystem använts. *Inget svar* ges noll poäng, *ett begränsat svar* ges en poäng och *ett utförligt och specifikt svar* ges två poäng. Sammanräknat kan varje kurs- eller programbeskrivning tilldelas maximalt två poäng för vardera av de fem frågorna, totalt mellan 0 och 10 poäng för svaren på alla fem frågor.

För samtliga fem frågor gäller dessutom vissa generella krav för vilka svar som godtas:

- Det krävs att språket är tillräckligt tydligt för att besvara frågorna på ett entydigt sätt.
- Det måste vara tydligt att information som besvarar en viss fråga gäller för just den utbildning som undersöks. Om information hittas som beskriver aktiviteter som finns inom en institution kan denna inte ses som ett utförligt och specifikt svar på frågorna eftersom studenten inte vet om det gäller för precis den utbildning som hon eller han intresserar

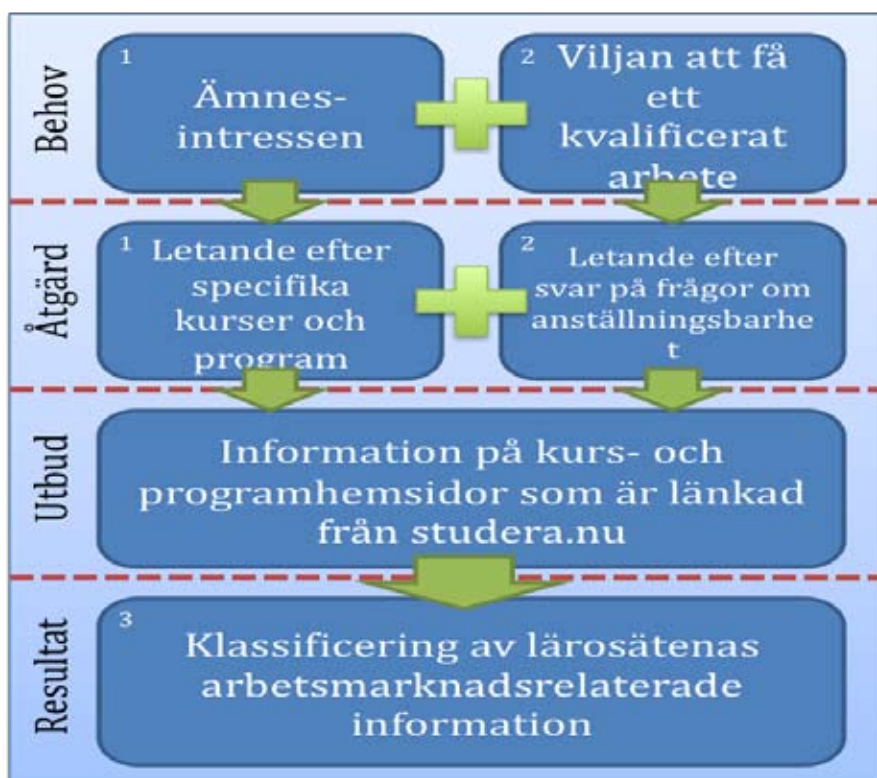
sig för. I undersökningen har utbildningsplaner inte undersökts även om de länkats tydligt. Detta beror på att de kan vara vagt formulerade vilket gör dem svåra att bedöma. Dessutom är det främsta syftet med utbildningsplanerna inte att rekrytera studenter.

2.4 Översikt

I ovanstående tre steg beskrivs processen att söka utbildning mot bakgrund av ämnesintressen och ett intresse för arbetsmarknadsrelaterade frågor. Resultatet av processen utgörs av arbetsmarknadsrelaterad information som kan klassificeras för varje program som studenterna intresserar sig för. Nedanstående modell beskriver denna process i förenklad och översiktlig form för att tydliggöra de sex studenternas och undersökningens tillvägagångssätt.

De ovanstående tre stegen har i motsvarande rutor i modellen markerats med en siffra i det övre vänstra hörnet. Rutan för utbud saknar siffra då den inte representerar ett steg. Denna ruta representerar det material som analyserats i undersökningen.

Figur 1: Att söka utbildning som process

2.5 De analyserade kurserna och programmen

Den ovan beskrivna metoden har gett ett utfall i form av undersökta och klassificerade kurs- och programbeskrivningar. Samtliga beskrivningar har fått ett betyg mellan 0 och 10. Varje student har haft ett varierande antal utbildningar att välja mellan inom sina ämnesintressen. Vissa ämnesintressen innehåller olika typer av program inom samma ämne. Dessa kallas i studien för *programgrupper* och är utgångspunkten för jämförelser i analysen. Nedan har resultatet sammanställts i tabellform.

Tabell 2.1: Sammanställning av undersökningens urval

Student	Intresse	Efterfrågar	Relevant utbud
Student 1	Ekonomi	Civilekonomprogram 240 hp Kandidatprogram i ekonomi 180 hp Kandidatprogram i ekonomi på distans 180 hp	36 program
Student 2	Humaniora	Kandidatprogram i historia 180 hp Fristående kurs A-C i historia 30 hp Fristående kurs A-C i litteraturvetenskap 30 hp	5 program 89 kurser
Student 3	Naturämnen	Kandidatprogram i kemi 180 hp Kandidatprogram i biologi 180 hp	24 program
Student 4	Samhället	Samhällsvetarprogram 180 hp Program med statskunskap som huvudämne (pol. kand.) 180 hp	22 program
Student 5	Teknik och data	Civilingenjörsprogram i data 300 hp	10 program
Student 6	Konst och design	Kandidatprogram i design på konstnärlig grund 180 hp	18 program

Totalt har 115 programbeskrivningar och 89 kursbeskrivningar undersökts och klassificerats utifrån de fem frågorna. Dessa program och kurser är fördelade på 31¹⁶ av landets lärosäten. Utifrån undersökningens avgränsning (till studenternas sex ämnesinriktningar samt ett till två program per lärosäte och inriktning) har samtliga för undersökningen relevanta utbildningsprogram som finns tillgängliga i Sverige undersökts.¹⁷

¹⁶ Beckmans designhögskola, Blekinge tekniska högskola, Chalmers tekniska högskola, Göteborgs universitet, Handelshögskolan i Stockholm, Högskolan Dalarna, Högskolan i Borås, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Jönköping, Högskolan i Kalmar, Högskolan i Skövde, Högskolan Kristianstad, Högskolan på Gotland, Högskolan Väst, Karlstads universitet, Konstfack, Kungl. Tekniska högskolan, Linköpings universitet, Luleå tekniska universitet, Lunds universitet, Malmö högskola, Mittuniversitetet, Mälardalens högskola, Sveriges lantbruksuniversitet, Stockholms universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet, Uppsala universitet, Växjö universitet och Örebro universitet.

¹⁷ Se bilaga 2.

2.6 Att göra frågorna mätbara

Studenternas fem frågor är undersökningens verktyg för att sortera fram relevant information på lärosätens informationssidor. Det är därför viktigt att dessa frågor preciseras för att samtliga 115 program och 89 kurser ska klassificeras på ett så likvärdigt sätt som möjligt. Nedan följer en beskrivning av kraven för att ett uttalande ska kategoriseras som ett begränsat eller utförligt och specifikt svar.¹⁸ Uttalanden som inte besvarar en fråga är de som inte uppnår kriterierna för begränsat svar hos någon av de fem frågorna.

Kriterierna för begränsade svar har utformats för att vara inkluderande och lätta att nå upp till med en eller ett par meningar. Det krävs alltså att lärosätet har tänkt på att informera om utbildningen i relation till arbetsmarknaden, men inget grundligt förarbete krävs. För de utförliga och specifika svaren har kriterierna utformats för att svaren ska bli mer uttömmande. Dessa svar representerar i undersökningen vad studenter som börjar på en utbildning måste veta för att ha en *god* uppfattning om studievalet i relation till arbetsmarknaden. För att kunna prestera denna information krävs sannolikt att lärosätet har gjort ett förarbete i form av exempelvis alumnundersökningar eller grundliga informationsgenomgångar i exempelvis Högskoleverkets rapporter.

Efter varje beskrivning av kriterierna följer 1 – 2 beskrivande exempel på uttalanden från undersökningen inom just den kategorin. I vissa fall följs kriteriebeskrivningen av en motivering för att förtydliga anledningen till dess utformning.

2.6.1 Vilken arbetsmarknad ger utbildningen tillgång till?

Begränsat svar:

- Arbetsmarknad som är relevant för utbildningen omnämns och beskrivs.

Exempel:

”Politics kandidatprogrammet ger en god grund för breda arbetsmarknadsområden med analys- och utredningsuppgifter inom privat och offentlig sektor.” Lunds universitet, politics kandidat, student 4.

”Var finns jobben i framtiden? Det vet vi inte eftersom arbetsmarknaden förändras i allt snabbare takt, men kultur- och samhällsprogrammet är en utbildning som ger dig verktygen som behövs för att arbeta inom en rad olika områden i samhället.”

Högskolan på Gotland, historia, student 2.

¹⁸ Om ett uttalande ska klassas som utförligt och specifikt måste det dessutom uppnått kraven för ett begränsat svar.

Utförligt och specifikt svar:

- Sammanlagt 7 – 8 specifika arbetsplatser, specifika positioner på arbetsmarknaden eller specifika arbetsuppgifter beskrivs.
- Beskrivningarna belyser två aspekter av arbetsmarknaden; "vad gör man?" och "på vilka platser?"¹⁹

Motivering: Kriterierna för ett utförligt och specifikt svar kan ses som svåra att uppnå. Dock motiveras de av att en mycket stor andel av undersökningens programinformationssidor uppnår dessa kriterier, markant högre andel än för någon annan fråga. Det finns dessutom programinformation som uppnår kriterierna för utförligt och specifikt svar inom samtliga sex studenters ämnesinriktningar. Det visar att kriterierna är möjliga att uppnå för samtliga program och kurser.

Exempel:

"Utbildningen är en yrkesutbildning som ger dig kunskap och möjlighet att arbeta inom många olika områden. De flesta ekonomer återfinns i stora eller medelstora företag eller i revisions-, konsult- eller marknadsföringsbyråer, försäkringsbolag och banker. Ekonomerna arbetar med ekonomisk planering, styrning och redovisning, finans- och finansieringsfrågor, affärsutveckling, försäljning, marknadsföring och reklam. Ekonomer kan också vara verksamma inom offentlig förvaltning med utredning, planering och utvärdering av projekt. Många av de studenter som läst nationalekonomi arbetar idag med kvalificerade ekonomiska utredningar vid statliga myndigheter, organisationer som Riksbanken eller SIDA men givetvis också i företag, framförallt banker och fondkommissionärsfirmor." *Luleå tekniska universitet, civilekonom, student 1.*

2.6.2 Hur ser arbetsmarknadsutsikterna ut idag och i framtiden?

Begränsat svar:

- Hur utsikterna är på den för utbildningen relaterade arbetsmarknaden beskrivs. Att arbetsmarknaden är "bra", "dålig" eller "intressant" är exempel på korta men tillräckliga formuleringar .

¹⁹ Specifika yrkesroller/titlar anses delvis besvara båda frågorna. Därför behövs 7 – 8 sådana totalt.

Exempel:

”Kunskaper i kemi är efterfrågade på arbetsmarknaden.” *Örebro universitet, kemi, student 5.*

”Efter examen väntar arbetslöshet. Så ser nog scenariot ut för många studenter. Och visst, arbetslöshet är en realitet som kan skrämja bort nya studenter från utbildningarna.” *Luleå tekniska universitet, design, student 6.*

Utförligt och specifikt svar:

- Statistik som skildrar situationen på den till utbildningen relaterade arbetsmarknaden beskrivs.
- Alternativt finns utförligare prognoser eller beskrivning av det historiska läget på arbetsmarknaden i förhållande till dagens läge.
- Informationen har relevans för *hela* den till utbildningen relaterade arbetsmarknaden.

Exempel:

”I november 2008 publicerade SACO (Sveriges akademikers centralorganisation) prognosen ”Framtidsutsikter” där de förutspår att efterfrågan på biologer kommer att öka väsentligt under de närmaste fem åren, och att det inom fem år kommer att råda balans mellan tillgång och efterfrågan på biologer. Detta bekräftades i den senaste rapporten från Högskoleverket (publicerad 4 mars 2009), som förutspår att det, inom tre till fyra år, kommer att råda balans mellan tillgång och efterfrågan på naturvetare. Flera marknader som biologer har en nyckelroll i ökar, såsom Life-Science området (läkemedelsföretag, bioteknikföretag o s v), klimatfrågan (klimatstrategier behövs i allt större utsträckning inom både myndigheter och företag), miljöfrågan, exploatering av den marina miljön (akvakultur, fiske mm) och havsforskning.” *Göteborgs universitet, biologi, student 3.*

”Civilekonomutbildningen vid LiU är vad dagens och framtidens arbetsmarknad efterfrågar.” ”Linköpingsekonomen har lätt att få jobb - enligt färsk statistik från Civilekonomerna (Ekonomen i arbetslivet, 2006) får 93,3 procent arbete inom sex månader, vilket är bäst av alla ekonomutbildningar i Sverige.” *Linköpings universitet, civilekonom, student 1.*

2.6.3 Vilka kompetenser med relevans för arbetslivet kommer jag att utveckla under utbildningen?

Begränsat svar:

- Något *avgränsat* lärande inom utbildningen som sätts i samband med användbarhet på arbetsmarknaden beskrivs.

Motivering: Preciseringen till "något avgränsat lärande" beror på att alla utbildningar ger någon sorts kompetenser. Det räcker därför inte med att lärosätet uttrycker att utbildningen ger "kompetenser" eftersom alla utbildningar gör det i någon mån. Lärosätet måste av den anledningen uppge vilka kompetenserna är för att informationen ska ses som användbar för studenten.

Exempel:

"Möjligheten att komplettera ekonomikunskaperna med kurser i exempelvis projektledning och affärsinformatik ger en kompetens som är viktig för dagens företag." *Högskolan i Kalmar, ekonomi distans, student 1.*

Utförligt och specifikt svar:

- Minst tre specifika kompetenser nämns och beskrivs i samband med arbetsmarknaden.
- En mer utförlig beskrivning av nyttan på arbetsmarknaden kan uppväga i de fall där endast 1 – 2 väl beskrivna kompetenser finns.

Exempel:

"Kommunikationsträningen ökar våra biologi-, geovetenskaps- och kemistudenters kompetens i att muntligen och skriftligen kommunicera sina ämneskunskaper på ett effektivt sätt i vetenskapliga, professionella eller populärvetenskapliga sammanhang. Detta är något som arbetsgivare och yrkesverksamma naturvetare har önskat att naturvetarutbildningen ska innehålla mer av. De tre färdigheter som omfattas är muntlig presentation, skriftlig presentation och interaktion i grupp." "Detta är helt klart ett bra initiativ, det motsvarar den stora efterfrågan på dessa färdigheter som finns inom arbetslivet medan utbildningen fortfarande ger lika djupa ämneskunskaper. Vi på AstraZeneca ser fram emot att få träffa dessa kemister och biologer i framtiden!, uttalande från Hans Lundgren, högskoleansvarig på AstraZeneca när DiaNa-projektet startades 2001" *Uppsala universitet, kemi, student 3.*

2.6.4 Vilka kontakter får jag med arbetslivet under utbildningen?

Begränsat svar:

- Kontakter med arbetslivet finns och redovisas.
- I detta inräknas omnämmandet av sådana verksamheter som underförstått innebär arbetsmarknadsanknytning, till exempel ”praktik”.

Exempel:

”Under det tredje året erbjuds du dessutom NU! (Näringslivsintegrerad Utbildning), vilket ger dig möjlighet att bedriva dina studier i nära samarbete med ett företag i Gävleborgsregionen.” *Högskolan i Gävle, ekonomi kandidat, student 1.*

Utförligt och specifikt svar:

- Specifika arbetsmarknadskontakter räknas upp. Exempelvis: praktik, arbetsmarknadsanknutna tävlingar, gästföreläsningar, examensarbete på företag, projekt eller uppgifter i anknytning till eller beställda av arbetslivet.
- Minst 3 – 4 kontakter krävs samt viss beskrivning.
- Om kontakterna med arbetslivet på programmet är få till antalet måste formen för kontakt och nyttan på arbetsmarknaden vara mer utförligt beskrivna.

Exempel:

”Utbildningen ges i nära samarbete med näringslivet och erbjuder en personlig karriärcoaching. Kontakt med näringslivet kan du få genom en personlig mentor, som är yrkesverksam i näringslivet och som vi hjälper dig att hitta. Din mentor följer dig genom utbildningen, och genom honom/henne introduceras du praktiskt i ingenjörsarbetet och får goda råd om vilka kunskaper och färdigheter som efterfrågas på arbetsmarknaden. Mentorprogrammet ger dig goda möjligheter att delta i intressanta och aktuella seminarier med industrin, att delta i lärorika industriprojekt, att få praktikarbete under sommaruppehållen samt examensarbete och arbete efter slutförd utbildning.” *Mittuniversitetet, civilingenjör datateknik, student 5.*

”Under programmets sjätte termin kan du välja att göra en vägledad yrkespraktik vid en statlig eller kommunal förvaltning, en organisation inom FN, en ideell organisation eller intresseorganisation, eller i ett företag.”

”Utöver kursen Vägledad yrkespraktik (som ges i termin 6 av utbildningen) förstärks Förvaltningsprogrammets arbetsmarknadsanknytning av

ytterligare praktiska inslag. I både bas- och tematerminen ingår ett flertal obligatoriska studiebesök till olika kommunala och statliga myndigheter, enheter inom Regeringskansliet som behandlar EU-frågor, samt viktiga intresseorganisationer. Studiebesöken ger studenterna en förståelse för det praktiska förvaltningsarbetet kopplat till kursernas teoretiska innehåll.”

”Mentorkursen kopplar ett par studenter till en förvaltningsmentor i den offentliga sektorn eller näringslivet och ger studenten bland annat en stor insikt om hur en tjänsteman arbetar.” ”Praktiken kan bidra till att ge studenter: En mer intressant utbildning och därmed en högre studiemotivation. En helhetsförståelse och samarbetsförmåga genom kopplingen mellan teori och praktik. Uppslag till examensarbete. Personliga kontakter som kan leda till sommarjobb, projektanställning eller fast tjänst. En möjlighet att utvärdera sina egna intressen och begåvningar samt eventuellt göra justeringar i karriärval. Ett tillfälle att utveckla sin sociala kompetens och därmed förbättra sina möjligheter till anställning efter examen.” *Södertörns högskola, statsvetarprogram, student 4.*

2.6.5 Kan jag kontrollera informationen? Finns det till exempel källhänvisningar?

Begränsat svar:

- Lärosätet har redovisat källor vars relevans och tillförlitlighet kan vara svåra att värdera. Exempelvis: alumn-, student- och expertintervjuer.
- För intervjuer krävs minst tre stycken. Dock kan undantag göras om en eller två intervjuer finns som är mer utförliga än normalt.
- Hänvisningar till Högskoleverkets rapporter, Statistiska centralbyrån, Jusek, AMS, SACO eller liknande där hänvisning till vilken publikation som avses *saknas*.

Utförligt och specifikt svar:

- Lärosätet har redovisat källor vars sanningshalt och tillförlitlighet kan kontrolleras genom att studenten kan söka upp informationens källa.
- Källorna är utförliga och empiriskt grundade. Exempelvis Högskoleverkets rapporter och lärosätets egna alumnundersökningar som hänvisats på ett sådant sätt att *originalkällan går att finna*.
- Källan måste användas för att belägga ett uttalande som besvarar någon av föregående fyra frågor.

Motivering: Tanken med kriterierna för utförligt och specifikt svar är att studenten ska ha möjligheten att själv läsa den hänvisade informationen för att kunna bilda sig en egen uppfattning om dess trovärdighet och relevans.

Exempel:

För denna fråga finns inga citat eftersom den besvarar hur väl belagda uttalandena i föregående fyra frågor är. Nedan följer därför några exempel på utbildningsinformation som belagts med många källor.

Den programbeskrivning som har det mest omfattande utbudet av olika källor är Uppsala universitets kandidatprogram i biologi/molekylärbiologi. På denna institution har över 50 intervjuer gjorts med studenter, alumner och doktorander. Många gäller specifikt för personer knutna till biologi/ molekylärbiologiprogrammet. Man hänvisar också till Statistiska centralbyråns och Högskoleverkets rapporter. Dessutom har en egen enkät gjorts hos institutionens alumner. Allt som allt uppvisar programmet det mest ambitiösa utbudet av alternativa källor till universitetets egen information.

Flera andra program har också nyanserat sin information med ytterligare källor. På dessa program har man intervjuat 8 – 10 alumner och/eller studenter, gjort en egen undersökning eller tydligt hänvisat till rapporter från exempelvis Högskoleverket. Detta gäller bland annat kandidatprogrammet i kemi på Uppsala universitet, civilingenjörsutbildningen i datateknik på Lunds universitet samt Kungliga tekniska högskolan, politices kandidatprogrammet på Linköpings universitet och civilekonomutbildningen på Linköpings universitet.

2.7 Metoddiskussion

Undersökningens metod avser att mäta den arbetsmarknadsrelaterade informationen på ett sätt som kan anses likna den enskilde studentens tillvägagångssätt. Detta är ett sätt att öka undersökningens relevans. Men liksom i alla metodupplägg finns också aspekter av metoden som påverkar undersökningens resultat.

Den viktigaste aspekten är att råmaterialet till sin art består av kvalitativa uttalanden, det vill säga text författad av någon som vill informera om en utbildning. Det finns mängder av sätt att göra detta, vilket också gör det svårt att översätta i kvantitativa termer, det vill säga siffror och poäng. Stor vikt har lagts vid att utforma tydliga kriterier för att tilldelningen av poäng ska vara så rättvis som möjligt, men det finns trots det möjlighet att vissa uttalanden bedömts subjektivt.

En andra aspekt är att metoden är tidskrävande då hundratals bedömningar måste göras och varje gränsfall tydligt motiveras. Detta gör att antalet program är begränsat till 115 stycken. Med en enklare metod hade fler utbildningar kunnat undersökas för att göra undersökningen ännu bredare.

Valet av metod medför också en avgränsning till att viss information undersöks. Det finns förutom de undersökta kurs- och programwebbsidorna andra vägar att informera sig om en utbildning. Exempelvis har studerna, förutom sökmotorn, information om olika studieinriktningar i form av prognoser och rapporter som kan vara användbara för dem som söker utbildning. Att valet föll på lärosätenas egen information beror främst på att lärosätena driver utbildningarna. De mest verksamhetsnära insikterna i kursernas och programmens förutsättningar på arbetsmarknaden bör alltså finnas på lärosätena. De kan också ses som ansvariga för att denna information är korrekt och tillförlitlig. En sekundärkälla har inte samma tillförlitlighet.

Slutligen kan antalet program inom en viss inriktning vara begränsat. Exempelvis har student 2 endast fem kandidatprogram inom historia att välja bland. Det innebär att varje enskild utbildningsbeskrivning får stor inverkan på andelen av studenternas frågor som besvaras inom programgruppen. Innebörden av detta diskuteras mer utförligt i bilaga 2.

2.8 Disposition

Den följande analysen är uppdelad i tre huvudsakliga delar. Först redovisas det *övergripande* resultatet av informationsinsamlingen för samtliga lärosäten och program. I den andra delen redovisas resultaten för kurs- och programinformationen *uppdelat för varje student och programgrupp*. I den sista delen *jämförs undersökningens lärosäten med varandra*. För tabeller som redovisar tilldelad poäng för varje enskilt program i undersökningen, se bilaga 1.

3 Övergripande resultat

3.1 Informationens tillgänglighet

Under genomgången av råmaterialet upptäcktes att informationen inte alltid är så lättåtkomlig som först antagits. Detta är inte direkt kopplat till arbetsmarknadsrelevant information men diskuteras här eftersom det är väsentligt att den information studenterna eftersöker överhuvudtaget går att hitta.

De flesta lärosäten har två eller fler parallella informationssidor med i mångt och mycket samma information om programmet eller kursen. Till synes saknas hos många lärosäten ett översiktligt arbete dels för att undvika överlappande utbildningsinformation, dels för att säkra att informationen presenteras på ett pedagogiskt sätt. Detta beror antagligen på att studera nu behöver en informationssida för varje kurs och program som kan hittas i dess sökmotor. Denna direkt länkade information liknar till sin utformning och omfattning ofta den som finns i utbildningskatalogen. Från denna informationssida finns oftast en länk till institutionens webbplats där en egen version av kurs- alternativt programinformation finns. Innehållet i denna överlappar ofta den tidigare till stor del, men generellt är den mer omfattande och ofta kompletterad med exempelvis student-, alumni- och expertintervjuer.

Tänkbara problem med ett sådant upplägg är att den mest utförliga informationen kan vara gömd eftersom länken från den första informationssidan till den andra kan vara otydlig.²⁰ Det kan också vara förvirrande för läsaren med ett sådant upplägg eftersom det inte är särskilt logiskt ur användarsynpunkt. Ett exempel på hur detta kan undvikas är Linköpings universitet, där man på den första informationssidan endast på ett par rader beskriver kursen eller programmet och direkt under har en mycket tydlig länk till den huvudsakliga informationen, även om också detta ibland krånglas till genom en tredje informationssida.

²⁰ Ibland genom att den benämns som "övrig information" eller något annat intetsägande, ibland genom att det bara är en inklistrad länk (inte en hyperlänk) och ibland genom att den göms i menysystem som inte är intuitivt konstruerade. I en del fall ges ingen länk direkt till institutionens information för programmet eller kursen utan till institutionens huvudsida. I dessa fall får studenten leta bland menyerna för att hitta relevant kurs eller programbeskrivning hos institutionen.

På flera webbplatser kan också menysystemen vara konstruerade på ett sätt som inte är intuitivt och möjligen förvirrande för läsaren. Detta exempelvis genom information som är uppdelad över flera sidor där allmänna och viktiga menyval kan dyka upp på en viss sida och på annan ledd än övriga menyval.

3.2 Får studenterna svar?

I detta avsnitt beskrivs hur ofta våra sex studenter *tillsammans* får svar på sina fem frågor. Studenternas fem frågor har ställts på 115 programinformationshemsidor. Det innebär att svar söktes på sammanlagt 575 ställda frågor. Följande tabell beskriver antalet svar, andelen *besvarade* frågor²¹ samt andelen *utförligt och specifikt besvarade* frågor. Kolumnerna motsvarar studenternas fem frågor. Dessa är sorterade i samma ordning som i avsnitt 2.2.2 I den högra kolumnen finns den sammanlagda svarsandelen för samtliga fem frågor.

Tabell 3.1: Svarsfrekvens och svarsandel fördelat efter fråga

	Fråga 1	Fråga 2	Fråga 3	Fråga 4	Fråga 5	Totalt
<i>Antal svar (av 115 sökta)</i>	108	52	38	77	46	321 av 575
<i>Andel besvarade frågor</i>	93,9%	45,2%	33,0%	67,0%	40,0%	55,8%
<i>Andel utförliga & spec. svar</i>	61,7%	13,9%	12,2%	25,2%	13,0%	25,2%

Tabellen visar att fråga 1 om utbildningens arbetsmarknad besvaras mest frekvent. Nästan samtliga program har någon form av beskrivning av den arbetsmarknad som är relevant för utbildningen. Fråga 1 har också den högsta andelen utförliga och specifika svar.

Fråga 4 om kontakter med yrkeslivet besvaras också relativt ofta. Detta är positivt då det betyder att information om arbetslivsanknytning går att finna på många programhemsidor, men också att många program har arbetslivsanknutna aktiviteter att berätta om. Dock har endast cirka en fjärdedel beskrivit nyttan med kontakterna på arbetsmarknaden mer utförligt.

Fråga 2, 3 och 5 besvaras sällan av lärosätena. Endast en låg andel av dessa frågor besvaras utförligt och specifikt. Lägst svarsandel har fråga 3 om vilka specifika kompetenser utbildningen ger. Att benämna vilka kompetenser en utbildning gett kan vara svårt för den enskilde studenten, särskilt inom ämnen som inte har en tydlig arbetsmarknadsanknytning.²²

²¹ En fråga ses i tabellen som "besvarad" om svaret kategoriserats som *begränsat* och/eller *utförligt och specifikt*. Med andra ord att frågan har besvarats på något sätt.

²² I en studie om humanisters väg ut i arbetslivet påpekas att humanister tillgodogör sig ett flertal kompetenser som eftertraktas i många delar av arbetslivet. Humaniora synes mer användbart än många föreställer sig. Dessa kompetenser tydliggörs dock inte alltid för studenten. Lunds universitet (2008:249), *Humaniora i yrkeslivet*, s. 19, 101, 106.

Här finns alltså stor förbättringspotential då utbildningarna ger viktiga kompetenser oavsett inriktning. Dessa behöver endast benämnas och förmedlas till studenterna.

Att fråga 2 har en låg svarsandel kan antagligen förklaras med att det är svårt att sja om framtidens arbetsmarknad (eller om dagens arbetsmarknad). Det kan också vara riskabelt om informationen inte hålls noggrant uppdaterad. Samtidigt är det en stor fördel för studenten att veta *något* om hur läget ser ut på arbetsmarknaden inför valet av utbildning.

Även fråga 5 besvaras i låg grad vilket innebär att få lärosäten har valt att belägga sin arbetsmarknadsrelaterade information med ytterligare källor. Möjligen kan detta förklaras med att många lärosäten vill marknadsföra sig som moderna och framtidsinriktade. Källhänvisningar kan i sådan marknadsföring ses som tråkiga och formella. Att ge utförliga och specifika källhänvisningar innebär dock att lärosätet ger studenten en möjlighet att personligen bilda sig en uppfattning om informationens trovärdighet. Oftast finns inte denna hänvisning, och i dessa fall måste studenten förlita sig på att lärosätets information är korrekt.

Totalt sett har över hälften av frågorna besvarats på något sätt. Men det är kriterierna för utförliga och specifika svar som utformats för att studenten ska ha en god uppfattning om utbildningen i förhållande till arbetsmarknaden. Endast en fjärdedel av frågorna har besvarats på detta sätt.

4 De sex studenternas information

Den arbetsmarknadsrelaterade information som finns tillgänglig för undersökningens studenter på lärosätenas programinformationssidor har sammanställts i nedanstående avsnitt.

4.1 Student 1 – intresserad av ekonomutbildningar

Student 1 har ett utbud av 9 civilekonomprogram, 5 ekonom distansprogram och 22 ekonom kandidatprogram att överväga och jämföra. På vardera av de 36 programinformationssidorna har studenten sökt svar på sina fem frågor. Totalt har 180 svar sökts.

Tabellen redovisar för varje programgrupp hur stor andel av studentens frågor som *besvarats*²³ samt hur stor andel som besvarats utförligt och specifikt. De kursiverade raderna anger i procentenheter hur mycket svarsandelen avviker från den genomsnittliga svarsandelen för samtliga 115 program.²⁴ Ett positivt tal betyder att student 1 fått en högre andel av de ställda frågorna besvarade än genomsnittet för alla sex studenterna. Ett negativt tal betyder en lägre andel svar än genomsnittet.

²³ En fråga ses i tabellen som "besvarad" om svaret kategoriserats som *begränsat och/eller utförligt och specifikt*. Med andra ord att frågan har besvarats på något sätt.

²⁴ Den genomsnittliga svarsandelen har beskrivits i avsnitt 3.2.

Tabell 4.1: Svarsandel och differens (uttryckt i procentenheter) för student 1

	Student 1	Fråga 1	Fråga 2	Fråga 3	Fråga 4	Fråga 5	Totalt
Civil-ekonom	Andel besvarade frågor	100,0%	55,6%	33,3%	88,9%	66,7%	68,9%
	<i>Differens (student 1 - total)</i>	+6,1	+10,3	+0,3	+21,9	+26,7	+13,1
9 prog.	Andel utförliga & spec. svar	77,8%	22,2%	22,2%	55,6%	33,3%	42,2%
	<i>Differens (student 1 - total)</i>	+16,0	+8,3	+10,0	+30,3	+20,3	+17,0
Ekonom distans	Andel besvarade frågor	100,0%	20,0%	40,0%	20,0%	20,0%	40,0%
	<i>Differens (student 1 - total)</i>	+6,1	-25,2	+7,0	-47,0	-20,0	-15,8
5 prog.	Andel utförliga & spec. svar	80,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	16,0%
	<i>Differens (student 1 - total)</i>	+18,3	-13,9	-12,2	-25,2	-13,0	-9,2
Ekonom kandidat	Andel besvarade frågor	100,0%	42,1%	15,8%	73,7%	68,4%	60,0%
	<i>Differens (student 1 - total)</i>	+6,1	-3,1	-17,3	+6,7	+28,4	+4,2
22 prog.	Andel utförliga & spec. svar	89,5%	10,5%	5,3%	26,3%	21,1%	30,5%
	<i>Differens (student 1 - total)</i>	+27,7	-3,4	-6,9	+1,1	+8,0	+5,3

Student 1 har ett varierande utbud av arbetsmarknadsrelaterad information. Civilekonomprogrammen har relativt sett ett mycket bra informationsutbud som är mer omfattande än genomsnittet. Särskilt gedigen är informationen om kontakterna med arbetslivet, fråga 4. Här är andelen utförliga och specifika svar mer än dubbelt så hög som för genomsnittet, +30,3 procentenheter.

Den arbetsmarknadsrelaterade informationen för distansprogrammen i ekonomi är i motsats till ovanstående mer begränsad än genomsnittet. Fråga 1, om vilken arbetsmarknad utbildningen ger tillgång till, besvaras ofta. I övrigt är dock andelen besvarade frågor mycket lägre. Frågorna 2 – 5 har inte besvarats utförligt och specifikt av något lärosäte. Dessutom besvaras fråga 2 och 4 i 25,2 respektive 47 procentenheter lägre grad än genomsnittet.

Ekonomie kandidatprogrammets information besvarar frågorna oftare än genomsnittet, dock inte lika ofta som civilekonomprogrammen. Svandsandelen inom de enskilda frågorna varierar dock. Programgruppen har en mycket hög andel utförliga och specifika svar på fråga 1. I kontrast till detta besvaras fråga 3 relativt sällan. Endast 15,8 procent av programinformationssidorna beskriver i någon mån vilka kompetenser på arbetsmarknaden en kandidatutbildning i ekonomi ger.

Överlag skiljer sig den genomsnittliga poängen för varje programgrupp inom ekonomi markant, särskilt mellan civilekonomprogrammen och ekonomi distansprogrammen. Valet mellan olika typer av program inom samma ämne kan alltså leda till markanta skillnader i hur välinformerad student 1 är om utbildningen i relation till arbetsmarknaden inför sina studier.

4.2 Student 2 – intresserad av utbildningar inom humaniora

4.2.1 Program

Student 2 har ett utbud av fem kandidatprogram med historia som huvudämne att överväga och jämföra. På vardera av de fem programinformationssidorna har studenten sökt svar på sina fem frågor. Totalt har 25 svar sökts.

Tabellen redovisar för varje programgrupp hur stor andel av studentens frågor som besvarats²⁵ samt hur stor andel som besvarats utförligt och specifikt. De kursiverade raderna anger i procentenheter hur mycket svarsandelen avviker från den genomsnittliga svarsandelen för samtliga 115 program.²⁶ Ett positivt tal betyder att student 2 fått en högre andel av de ställda frågorna besvarade än genomsnittet för alla sex studenterna. Ett negativt tal betyder en lägre andel svar än genomsnittet.

Tabell 4.2: Svarsandel och differens (uttryckt i procentenheter) för student 2

	Student 2	Fråga 1	Fråga 2	Fråga 3	Fråga 4	Fråga 5	Totalt
Historia	Andel besvarade frågor	80,0%	20,0%	40,0%	60,0%	0,0%	40,0%
5 prog.	<i>Differens (Student 2 - Total)</i>	-13,9	-25,2	+7,0	-7,0	-40,0	-15,8
	Andel utförliga & spec. svar	40,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	12,0%
	<i>Differens (Student 2 - Total)</i>	-21,7	-13,9	+7,8	-25,2	-13,0	-13,2

Student 2 har fått en lägre andel av sina arbetsmarknadsrelaterade frågor besvarade i förhållande till genomsnittet för samtliga studenter. Fråga 5 lämnas helt obesvarad vilket innebär att studenten inte har tillgång till alternativa källor även om hon eller han går igenom hela det befintliga utbudet av program. Fråga 2 om förutsättningarna på arbetsmarknaden och fråga 4 om kontakter med arbetslivet besvaras inte utförligt och specifikt av något lärosäte.

²⁵ En fråga ses i tabellen som "besvarad" om svaret kategoriserats som *begränsat och/eller utförligt och specifikt*. Med andra ord att frågan har besvarats på något sätt.

²⁶ Den genomsnittliga svarsandelen har beskrivits i avsnitt 3.2.

Fråga 3 om vilka kompetenser utbildningen ger besvaras oftare än genomsnittet för samtliga. Det är dock inte någon stor skillnad och den beror delvis på att endast fem lärosäten finns i programgruppen vilket gör att ett lärosäte motsvarar 20 procentenheter. Två lärosäten besvarar frågan och ett besvarar den utförligt och specifikt.

4.2.2 Kurser

Eftersom mängden arbetsmarknadsrelaterad information i lärosätenas kursbeskrivningar är mycket liten presenteras inte resultatet i en tabell. Student 2 har ett intresse i humaniora och har inriktat sig på ämnena historia och litteraturvetenskap. Dessa ämnen är väl representerade på landets lärosäten. Sammanlagt ger 19 lärosäten kurser inom historia och 17 lärosäten ger kurser inom litteraturvetenskap. Svar på studentens fem frågor söktes på 89 kursinformationssidor på grund-, fördjupnings- och kandidatnivå. Av dessa finns 48 inom historia och 41 inom litteraturvetenskap.

Inom historia påträffades sammanlagt tre uttalanden som *begränsat* kunde besvara någon av studenternas frågor. Även inom litteraturvetenskap påträffades tre uttalanden. Den totala andelen besvarade frågor för båda ämnena är därmed låg, 1,25 procentenheter för historia respektive 1,46 procentenheter för litteraturvetenskap.²⁷

Innan genomgången av informationen på kurswebbsidorna genomfördes var antagandet att relativt lite arbetsmarknadsrelaterad information skulle påträffas. Att det finns mycket mer arbetsmarknadsrelaterad information för programmen är naturligt eftersom en förbestämd uppsättning kurser ger förutsägbarhet och översiktlighet om vilket resultatet av utbildningen blir. Att uttala sig om vad en enskild kurs ger för resultat när det gäller hur den förbättrar förutsättningarna på arbetsmarknaden kan vara svårare då det beror mycket på vad kursen kombineras med.

Det finns dock många studenter som lägger ihop kurser för att skapa en "egen" examen. I Högskoleverkets årsrapport 2008 framkommer att över 142 000 studenter läser fristående kurser (av totalt 346 000).²⁸ Sannolikt har även dessa ett behov av information om arbetsmarknaden eftersom de måste göra ett nytt val som kan påverka deras anställningsbarhet inför varje ny termin.

²⁷ Sökningarna på studera.nu gav inte alltid sökträffar för grund-, fördjupnings- och kandidatnivå hos samtliga lärosäten som ger kurser i ämnena. Exempelvis gavs i vissa fall enbart träff på grund- och kandidatnivå trots att lärosätet sannolikt även har en kurs på fördjupningsnivå.

²⁸ Högskoleverket (2008:19 R), *Högskoleverkets årsrapport*, s. 28.

4.3 Student 3 – intresserad av utbildningar inom naturämnen

Student 3 har ett utbud av 16 program med biologi som huvudämne och 8 program med kemi som huvudämne att överväga och jämföra. På vardera av de 24 programinformationssidorna har studenten sökt svar på sina fem frågor. Totalt har 120 svar sökts.

Tabellen redovisar för varje programgrupp hur stor andel av studentens frågor som *besvarats*²⁹ samt hur stor andel som besvarats *utförligt och specifikt*. De kursiverade raderna anger i procentenheter hur mycket svarsandelen avviker från den genomsnittliga svarsandelen för *samtliga 115 program*.³⁰ Ett positivt tal betyder att student 3 fått en högre andel av ställda frågor besvarade än genomsnittet för alla sex studenterna. Ett negativt tal betyder en lägre andel svar än genomsnittet.

Tabell 4.3: Svarsandel och differens (uttryckt i procentenheter) för student 3

	Student 3	Fråga 1	Fråga 2	Fråga 3	Fråga 4	Fråga 5	Totalt
Biologi	Andel besvarade frågor	100,0%	50,0%	31,3%	68,8%	50,0%	60,0%
16 prog.	<i>Differens (Student 3 - Total)</i>	+6,1	+4,8	-1,8	+1,8	+10,0	+4,2
	Andel utförliga & spec. svar	62,5%	12,5%	18,8%	25,0%	18,8%	27,5%
	<i>Differens (Student 3 - Total)</i>	+0,8	-1,4	+6,6	-0,2	+5,7	+2,3
Kemi	Andel besvarade frågor	87,5%	87,5%	25,0%	50,0%	62,5%	62,5%
8 prog.	<i>Differens (Student 3 - Total)</i>	-6,4	+42,3	-8,0	-17,0	+22,5	+6,7
	Andel utförliga & spec. svar	62,5%	50,0%	12,5%	0,0%	25,0%	30,0%
	<i>Differens (Student 3 - Total)</i>	+0,8	+36,1	+0,3	-25,2	+12,0	+4,8

Student 3 har fått en högre andel av sina frågor besvarade än genomsnittet för samtliga studenter. Skillnaden är dock förhållandevis liten. På programinformationssidorna inom biologi besvaras de enskilda frågorna i ungefär samma utsträckning som genomsnittet. Fråga 5 om hur informationen källhänvisats varierar mest från genomsnittet: andelen besvarade frågor är här 10 procentenheter högre.

Inom kemi är variationen från genomsnittet mycket stor inom vissa frågor. Fråga 2 om utsikterna på arbetsmarknaden besvaras nästan alltid på kemiprogrammens webbsidor. Dessutom har hälften av dessa sidor utförliga och specifika svar. Även fråga 5 har besvarats mer frekvent än genomsnittet

²⁹ En fråga ses i tabellen som "besvarad" om svaret kategoriserats som *begränsat och/eller utförligt och specifikt*. Med andra ord att frågan har besvarats på något sätt.

³⁰ Den genomsnittliga svarsandelen har beskrivits i avsnitt 3.2.

för samtliga studenter och detta gäller även utförliga och specifika svar. I kontrast till detta står svarsandelen för fråga 4 om arbetslivskontakter i utbildningen som har 17 procentenheter lägre andel besvarade frågor. Inget lärosäte har besvarat frågan utförligt och specifikt.

4.4 Student 4 – intresserad av samhällsämnen

Student 1 har ett utbud av 8 samhällsvetarprogram och 14 program med statsvetenskap som huvudämne att överväga och jämföra. På vardera av de 22 programinformationssidorna har studenten sökt svar på sina fem frågor. Totalt har 110 svar sökts.

Tabellen redovisar för varje programgrupp hur stor andel av studentens frågor som *besvarats*³¹ samt hur stor andel som besvarats utförligt och specifikt. De kursiverade raderna anger i procentenheter hur mycket svarsandelen avviker från den genomsnittliga svarsandelen för *samtliga 115 program*.³² Ett positivt tal betyder att student 4 fått en högre andel av ställda frågor besvarade än genomsnittet för alla sex studenterna. Ett negativt tal betyder en lägre andel svar än genomsnittet.

Tabell 4.4: Svarsandel och differens (uttryckt i procentenheter) för student 4

	Student 4	Fråga 1	Fråga 2	Fråga 3	Fråga 4	Fråga 5	Totalt
Samh. vet.	Andel besvarade frågor	100,0%	37,5%	62,5%	75,0%	25,0%	60,0%
8 prog.	<i>Differens (Student 4 - Total)</i>	+6,1	-7,7	+29,5	+8,0	-15,0	+4,2
	Andel utförliga & spec. svar	25,0%	12,5%	12,5%	37,5%	0,0%	17,5%
	<i>Differens (Student 4 - Total)</i>	-36,7	-1,4	+0,3	+12,3	-13,0	-7,7
Statsvet.	Andel besvarade frågor	100,0%	50,0%	35,7%	78,6%	21,4%	57,1%
14 prog.	<i>Differens (Student 4 - Total)</i>	+6,1	+4,8	+2,7	+11,6	-18,6	+1,3
	Andel utförliga & spec. svar	50,0%	14,3%	7,1%	50,0%	7,1%	25,7%
	<i>Differens (Student 4 - Total)</i>	-11,7	+0,4	-5,0	+24,8	-5,9	+0,5

³¹ En fråga ses i tabellen som "besvarad" om svaret kategoriserats som *begränsat och/eller utförligt och specifikt*. Med andra ord att frågan har besvarats på något sätt.

³² Den genomsnittliga svarsandelen har beskrivits i avsnitt 3.2.

Inom samhällsvetenskapliga program har student 4 fått en hög andel frågor besvarade, men en låg andel av dessa är utförligt och specifikt besvarade i förhållande till genomsnittet för samtliga studenter. Fråga 1 om vilken arbetsmarknad som är knuten till utbildningen besvarades på samtliga programinformationssidor. Dock har endast 25 procent av svaren klassats som utförliga och specifika, mindre än hälften så många som hos genomsnittet för alla studenter. Fråga 3 om vilka kompetenser utbildningen ger följer ett liknande mönster. En markant högre andel än genomsnittet har besvarat frågan, men utförliga och specifika svar är lika (o)vanliga som hos genomsnittet. Fråga 5 om hur väl källbelagd informationen är har besvarats i lägre grad än genomsnittet. Frågan har inte besvarats utförligt och specifikt bland något av samhällsvetarprogrammen.

Statsvetarprogrammen har totalt sett ungefär samma andel besvarade samt utförligt och specifikt besvarade frågor som genomsnittet för samtliga studenter. Bland de enskilda frågorna finns dock viss variation. Fråga 4 om kontakter med arbetslivet har besvarats relativt ofta, även utförligt och specifikt. I motsats till detta har fråga 5 besvarats sällan, vilket innebär att statsvetarprogrammets information inte innehåller alternativa källor lika ofta som genomsnittet för samtliga studenter.

4.5 Student 5 – intresserad av datateknik

Student 5 har ett utbud av 10 civilingenjörsprogram i datateknik att överväga och jämföra. På vardera av de 10 programinformationssidorna har studenten sökt svar på sina fem frågor. Totalt har 50 svar sökts.

Tabellen redovisar för varje programgrupp hur stor andel av studentens frågor som *besvarats*³³ samt hur stor andel som besvarats utförligt och specifikt. De kursiverade raderna anger i procentenheter hur mycket svarsandelen avviker från den genomsnittliga svarsandelen för *samtliga 115 program*.³⁴ Ett positivt tal betyder att student 5 fått en högre andel av ställda frågor besvarade än genomsnittet för alla sex studenterna. Ett negativt tal betyder en lägre andel svar än genomsnittet.

³³ En fråga ses i tabellen som "besvarad" om svaret kategoriserats som *begränsat och/eller utförligt och specifikt*. Med andra ord att frågan har besvarats på något sätt.

³⁴ Den genomsnittliga svarsandelen har beskrivits i avsnitt 3.2.

Tabell 4.5: Svarsandel och differens (uttryckt i procentenheter) för student 5

	Student 5	Fråga 1	Fråga 2	Fråga 3	Fråga 4	Fråga 5	Totalt
Civiling. data	Andel besvarade frågor	100,0%	70,0%	50,0%	50,0%	50,0%	64,0%
	Differens (Student 5 - Total)	+6,1	+24,8	+17,0	-17,0	+10,0	+8,2
10 prog.	Andel utförliga & spec. svar	90,0%	30,0%	30,0%	20,0%	20,0%	38,0%
	Differens (Student 5 - Total)	+28,3	+16,1	+17,8	-5,2	+7,0	+12,8

Student 5 har fått en relativt hög andel av sina frågor besvarade. Särskilt hög är andelen utförligt och specifikt besvarade frågor i förhållande till genomsnittet för samtliga studenter. Fråga 1 om vilken arbetsmarknad som är knuten till utbildningen har besvarats av samtliga lärosäten, och dessutom har en mycket hög andel besvarat frågan utförligt och specifikt. Även fråga 2, 3 och 5 har besvarats relativt ofta. Endast fråga 4 om vilka kontakter som fås med arbetslivet besvaras i en lägre grad av civilingenjörernas programinformation än genomsnittet för samtliga studenter.

4.6 Student 6 – intresserad av design

Student 6 har ett utbud av 18 designprogram med konstnärlig grund att överväga och jämföra. På vardera av de 18 programinformationssidorna har studenten sökt svar på sina fem frågor. Totalt har 90 svar sökts.

Tabellen redovisar för varje programgrupp hur stor andel av studentens frågor som *besvarats*³⁵ samt hur stor andel som besvarats utförligt och specifikt. De kursiverade raderna anger i procentenheter hur mycket svarsandelen avviker från den genomsnittliga svarsandelen för *samtliga 115 program*.³⁶ Ett positivt tal betyder att student 6 fått en högre andel av ställda frågor besvarade än genomsnittet för alla sex studenterna. Ett negativt tal betyder en lägre andel svar än genomsnittet.

³⁵ En fråga ses i tabellen som "besvarad" om svaret kategoriserats som *begränsat och/eller utförligt och specifikt*. Med andra ord att frågan har besvarats på något sätt.

³⁶ Den genomsnittliga svarsandelen har beskrivits i avsnitt 3.2.

Tabell 4.6: Svarsandel och differens (uttryckt i procentenheter) för student 6

	Student 6	Fråga 1	Fråga 2	Fråga 3	Fråga 4	Fråga 5	Totalt
Design	Andel besvarade frågor	88,9%	27,8%	33,3%	77,8%	16,7%	48,9%
18 prog.	<i>Differens (Student 6 - Total)</i>	-5,0	-17,4	+0,3	+10,8	-23,3	-6,9
	Andel utförliga & spec. svar	44,4%	0,0%	5,6%	16,7%	0,0%	13,3%
	<i>Differens (Student 6 - Total)</i>	-17,3	-13,9	-6,6	-8,6	-13,0	-11,9

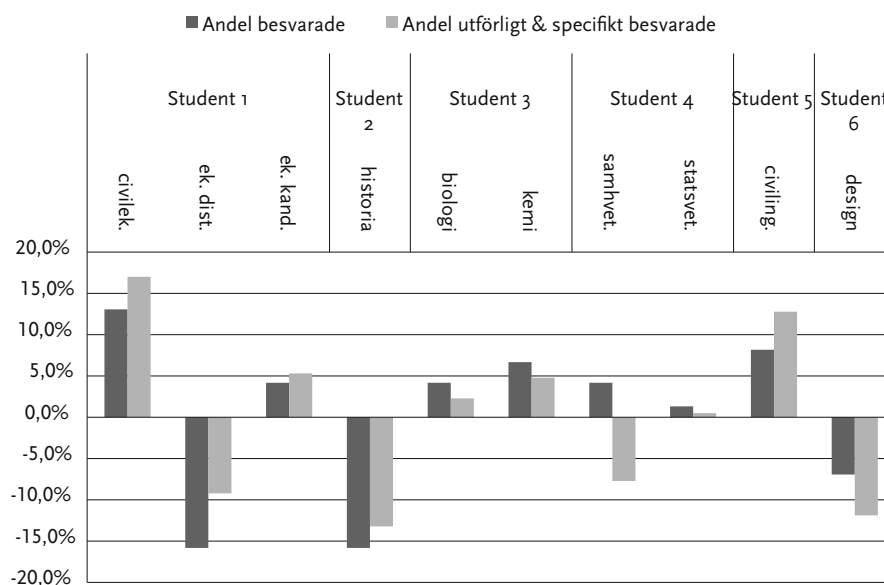
Student 6 har fått en låg andel svar på sina ställda frågor i förhållande till genomsnittet för samtliga studenter. Särskilt är andelen utförliga och specifika svar låg. Fråga 2 om utsikterna på arbetsmarknaden har inga utförliga och specifika svar alls. Även fråga 5 saknar utförliga och specifika svar och en relativt låg andel har besvarat frågan överhuvudtaget. Fråga 4 om kontakter med näringslivet besvaras ofta, men utförliga och specifika svar är även inom denna fråga mer ovanliga än hos genomsnittet för samtliga studenter.

4.7 Slutsatser om studenternas information

4.7.1 Variation i utbildningsinformationen

Det är i föregående avsnitt tydligt att studenterna får svar på sina fem frågor i varierande grad. Vissa programgrupper har omfattande information när det gäller en viss fråga, men samtidigt ofullständig information när det gäller en annan. Det är också tydligt att vissa programgrupper totalt sett har högre andel svar på frågorna än genomsnittet för samtliga studenter. Andra programgrupper har totalt sett lägre andel svar. I detta avsnitt diskuteras hur svarsandelen varierar mellan programgrupperna.

Nedanstående figur visar avvikelser i procentenheter från den genomsnittliga svarsandelen för samtliga 115 program. Den genomsnittliga svarsandelen representeras av mittlinjen i figuren (0,0 procentenheter). De mörka staplarna visar andel besvarade frågor, medan de ljusa visar andel utförligt och specifikt besvarade frågor. Om en stapel pekar uppåt från mittlinjen betyder detta att programgruppen totalt sett besvarar en högre andel av studenternas frågor än genomsnittet. Om stapeln pekar nedåt från mittlinjen betyder det att programgruppen totalt sett besvarar en lägre andel av studenternas frågor än genomsnittet.

Figuren tydliggör den variation som finns bland undersökningens olika programinriktningar. Civilekonom- och civilingenjörsprogrammen har högst andel besvarade frågor, markant högre andel än genomsnittet.

Ekonomkandidat-, biologi-, kemi- och statsvetarprogrammen har samtliga högre svarsandel än genomsnittet, men kan alla ses som en sorts "mellanklass" då de är förhållandevis nära genomsnittet. Samhällsvetarprogrammen intar en speciell position då de besvarar frågorna oftare än genomsnittet, men mer sällan än genomsnittet är svaret utförligt och specifikt. Detta innebär att programinformationen är relativt bra på att ge en översiktlig uppfattning om utbildningen i relation till arbetsmarknaden, men att mer utförlig information kan behöva sökas på annan plats.

Ekonomiprogrammen på distans, kandidatprogrammen i historia samt designprogrammen har alla markant lägre informationsutbud än genomsnittet. Ekonomiprogrammen på distans har denna lägre svarsandel, trots att de vanliga kandidatprogrammen i ekonomi har en högre svarsandel än genomsnittet och att kursinnehållet mellan dessa programgrupper överensstämmer i hög grad. Möjligen är en förklaring till detta att distansprogrammen inte har funnits lika länge som kandidatprogrammen, och därmed finns mindre tillgänglig information om exempelvis vad som hänt med tidigare studenter. Kandidatprogrammen i historia har den sammanlagt lägsta svarsandelen bland programmen. I kombination med detta är andelen svar på kursinformationssidorna (avsnitt 4.2.2) också mycket låg.

4.7.2 Varför varierar informationsutbudet?

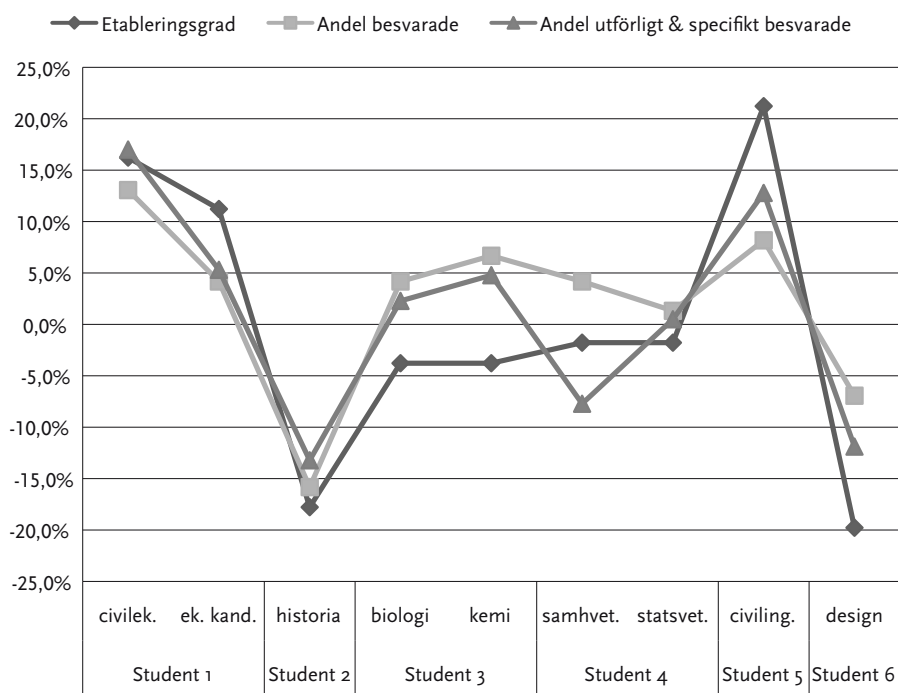
Ovanstående avsnitt tydiggör att den arbetsmarknadsrelaterade informationen varierar beroende på ämnesinriktning. Det finns sannolikt flera anledningar till detta. I många fall är god information antagligen ett resultat av engagerad personal på lärosätena. I bilaga 1 visar tabellerna tydligt att samtliga programgrupper har sina goda exempel, det vill säga program där den arbetsmarknadsrelaterade informationen är markant mer utförlig än i gruppen generellt. Under insamlingen av materialet noterades dock att variationen inte verkar vara helt slumpmässig. Den högsta andelen svar tycks finnas inom programinriktningar som kännetecknas av *goda förutsättningar på arbetsmarknaden*.

För att kontrollera detta visar nedanstående figur etableringsgraden 1 – 1,5 år efter examen,³⁷ andelen besvarade frågor samt andelen utförligt och specifikt besvarade frågor för undersökningens programgrupper.³⁸ Samtliga tre kurvor visar för varje programgrupp hur stor *avvikelsen är i procentenheter* från medelvärdet för *samtliga programgrupper*. Medelvärdet representeras av nivån 0,0 procentenheter. Notera att innebörden av denna punkt är olika beroende på vilken kurva som åsyftas. Medelvärdet för svarsandel är 55,8 procent, för utförliga och specifika svar 25,2 procent samt för etableringsgrad 60,8 procent.

Enkelt uttryckt visar kurvan "etableringsgrad" hur många procentenheter bättre eller sämre chans till etablering på arbetsmarknaden en utbildning ger i förhållande till genomsnittet för samtliga utbildningar i undersökningen. Kurvorna "andel besvarade" och "andel utförligt & specifikt besvarade" visar hur många procentenheter oftare eller mer sällan studenternas fem frågor besvaras i förhållande till genomsnittet.

³⁷ Högskoleverket (2008:35 R), *Etableringen på arbetsmarknaden – examinerade 2004/05*, s. 47. Examensgrupperna har valts för att i högsta möjliga grad motsvara undersökningens programgrupper. Dessa är: mag.ex. ekonom, kand.ex. ekonom, kand.ex. hist./filo./teol, kand.ex. naturvetare, kand.ex. samhällsvetare, civ.ing. data och kand.ex. konstn. omr.

³⁸ I figuren har ekonomiprogrammet på distans tagits bort då det inte fanns någon motsvarighet till denna programgrupp i Högskoleverkets etableringsstatistik.

Figuren visar att andel besvarade samt utförligt och specifikt besvarade frågor samvarierar tydligt med etableringsgraden för programgrupperna. Med andra ord: utbildningsprogram som ger goda förutsättningar på arbetsmarknaden har också relativt god information på sina programinformationssidor. Utifrån denna observation uppstår naturligtvis frågan om varför samvariationen finns.³⁹

En förklaring är sannolikt att det är *lättare* att producera arbetsmarknadsrelaterad information när utbildningen har en tydlig koppling till arbetsmarknaden. De som är vana vid att utbilda studenter för en specifik arbetsmarknad har informationsunderlaget när det gäller utbildningen i relation till arbetsmarknaden "nära till hands". En sådan förklaring bygger på att *förutsättningarna* skiljer sig mellan utbildningarna när det gäller förmågan att förmedla arbetsmarknadsrelaterad information.

Frågan kvarstår om även *insatserna* för att ge arbetsmarknadsrelaterad information skiljer sig åt mellan programgrupperna. Samvariationen mellan *andel besvarade* och *andel utförligt och specifikt besvarade* antyder att programgrupper som har få utförliga och specifika svar inte i någon större utsträckning ger ett begränsat svar *istället*.⁴⁰ Då kriterierna för ett begränsat

³⁹ Denna undersökning kan endast ge förslag till förklaringsfaktorer då samvariationens orsak inte har studerats empiriskt.

⁴⁰ Om detta hade varit fallet hade variationen inom *andel besvarade* varit tydligt lägre än inom *andel utförligt och specifikt besvarade*.

svar inte är svåra att uppnå oavsett vilka förutsättningar ett program har på arbetsmarknaden tyder detta på att vissa programgrupper helt enkelt inte försökt informera om arbetsmarknaden i lika hög utsträckning som andra.

Att man inom vissa programgrupper är mer benägen att informera om arbetsmarknaden kan förklaras med att man under lång tid har utbildat i en miljö där studenter och omvärld har varit måna om att utbildningen ska leda till yrkeslivet. Inom exempelvis humaniorämnena har länge bildningsidealet varit rådande. Först på senare tid har krav kommit på att utbildningen även ska vara direkt användbar på arbetsmarknaden.⁴¹

Samvariationen i ovanstående figur kan därför ses som naturlig, men knappast motiverad. Behovet av informationen bör vara lika stort hos samtliga studenter oavsett inriktning. Kanske är behovet i själva verket större hos dem som kommer att möta en svår arbetsmarknad efter studierna. Ur denna synvinkel visar samvariationen var lärosätena har störst potential att förbättra sin arbetsmarknadsrelaterade information.

⁴¹ Lunds universitet (2008:249) *Humaniora i yrkeslivet*, s. 106.

5 Lärosätesjämförelse

5.1 Lärosätena rangordnade

I detta avsnitt har lärosätenas arbetsmarknadsrelaterade information jämförts inbördes.⁴² Detta har gjorts genom att poängen som tilldelats lärosätenas programinformation sorterats i storleksordning (talserien i höger kolumn) samt rankats efter medianvärdet (mittkolumnen). Lärosäten med samma medianvärde har endast sorterats efter bokstavsordning.

Tabell 5.1: Lärosätena rangordnade efter medianvärdet av tilldelad programinformationspoäng

#	Lärosäte	median	poäng, talserie
1	Högskolan Dalarna	8	4, 8, 8
2	Luleå tekniska universitet	6	5, 5, 6, 6, 6
3	Uppsala universitet	5,5	3, 5, 5, 6, 8, 10
4	Göteborgs universitet	5	4, 4, 6, 10
	Linköpings universitet	5	2, 2, 3, 5, 5, 8, 10
5	Växjö universitet	4,5	1, 3, 6, 7
6	Blekinge tekniska högskola	4	3, 4, 7
	Högskolan i Gävle	4	2, 4, 4
	Högskolan i Kalmar	4	2, 3, 4, 4, 6
	Malmö högskola	4	2, 4, 4
	Mittuniversitetet	4	2, 3, 4, 4, 7, 7
	Mälardalens högskola	4	4, 4, 4, 5
	Umeå universitet	4	2, 2, 4, 4, 6, 7, 7
7	Högskolan i Borås	3	1, 3, 3, 7
	Högskolan i Halmstad	3	2, 3, 6
	Karlstads universitet	3	2, 2, 3, 3, 4, 8
	Örebro universitet	3	1, 2, 2, 3, 4, 4, 5
8	Stockholms universitet	2,5	1, 2, 2, 3, 3, 4
	Södertörns högskola	2,5	2, 2, 3, 5
9	Lunds universitet	2	0, 1, 2, 2, 3, 7, 8
10	Högskolan på Gotland	1	1, 1, 3

⁴² Endast de lärosäten som har tre eller fler programbeskrivningar representerade i undersökningen är inkluderade i denna jämförelse. Det finns 21 sådana lärosäten i undersökningen.

Det går inte att generalisera ovanstående rangordning utöver de utbildningar som faktiskt undersöks. Resultatet ska därför tolkas som indikationer, främst inom de sex studenternas ämnesområden.

Det är tydligt att många lärosäten placerar sig i mitten av fältet. 14 lärosäten har ett medianvärde mellan 3 och 5. Samtidigt visar tabellen att de lärosäten som placerar sig högst respektive lägst varierar markant från detta "mittfält".

Informationen varierar i olika grad inbördes hos lärosätena. Luleå tekniska universitet är ett exempel på ett lärosäte där den arbetsmarknadsrelaterade informationen tilldelats relativt hög och jämn poäng på samtliga fem utbildningar som universitetet representerar i studien. Högskolan på Gotland och Stockholms universitet har tilldelats relativt låg poäng för samtliga utbildningars arbetsmarknadsrelaterade information.

Lunds universitet, Karlstads universitet, Högskolan i Borås, Växjö universitet och Linköpings universitet visar samtliga stora och tydliga skillnader mellan det program som tilldelats högst respektive lägst poäng för sin arbetsmarknadsrelaterade information. Skillnaden i dessa fall är från att knappt omnämna arbetsmarknaden till att ha utförlig information som genomgående belyser utbildningen i relation till arbetsmarknaden.

Resultatet av denna lärosätesjämförelse kan kopplas till resonemangen i föregående avsnitt om att mängden arbetsmarknadsrelaterad information inom programgrupper som inte har goda förutsättningar på arbetsmarknaden är låg. Lärosätesjämförelsen *indikerar* att vissa lärosäten håller en högre och jämnare nivå än de andra. Luleå tekniska universitet är ett exempel på detta då informationsmängden för varje program är relativt omfattande och på en jämn nivå trots att programmen finns inom inriktningar med både bättre och sämre förutsättningar på arbetsmarknaden.

Referenser

Högskoleverket, *Marknadsföring och varumärkesbyggande – Universitet och högskolor i konkurrens*, Högskoleverket 2005:14 R.

Högskoleverket, *Etableringen på arbetsmarknaden – examinerade 2004/05*, Högskoleverket 2008:35 R.

Högskoleverket, *Högskoleverkets årsrapport*, Högskoleverket 2008:19 R.

Högskoleverket, *Informationsbehov vid ansökan till högskola/universitet*. Undersökning utförd av Markör Marknad och Kommunikation AB på uppdrag av Högskoleverket, april 2009.

Lunds universitet, *Humaniora i yrkeslivet*, Lunds universitet 2008:249.

Verket för högskoleservice, *Nu söker fler män till högre utbildning*, <http://www.vhs.se/templates/Page.aspx?id=2007>, (2009-04-25).

Verket för högskoleservice, *Rekord i sökande till universitet och högskolor*, <http://www.vhs.se/templates/Page.aspx?id=1999>, (2009-04-25).

Bilaga 1: Tabeller

Nedanstående tabeller visar den arbetsmarknadsrelaterade informationen för varje enskilt program i undersökningen. De blåfärgade kolumnerna motsvarar de fem frågorna, där "F1" betyder "Fråga 1" och så vidare. Frågorna är sorterade i samma ordning som i avsnitt 2.2.2. Siffrorna motsvarar tilldelad poäng. I summakolumnen har den totala poängen för programmet sammanräknats. Längst ned i denna kolumn finns medianen för samtliga program inom programgruppen.

Student 1: civilekonom-, ekonomdistans-, ekonomiekandidatprogram

Civilekonomprogram		F1	F2	F3	F4	F5	Summa
Göteborgs universitet	Handelshögskolans ekonomprogram, Analytisk inriktning	1	2		1	2	6
Högskolan i Borås	Civilekonomutbildningen, ej formellt berättigad civilekonomexamen	2	1	2	2		7
Linköpings universitet	Civilekonom	2	2		2	2	8
Luleå tekniska universitet	Civilekonom	2	1		2	1	6
Lunds universitet	Civilekonomprogram, Analytisk inriktning	2		2	2	2	8
Stockholms universitet	Civilekonomprogrammet	2				1	3
Umeå universitet	Civilekonomprogrammet	2			1	1	4
Växjö universitet	Civilekonomprogrammet	2	1	1	2		6
Örebro universitet	Civilekonomprogrammet	1			1		2
Ekonomidistans						median:	6
Blekinge tekniska högskola	Ekonom online	2		1			3
Högskolan i Gävle	Ekonomprogrammet	2	1		1		4
Högskolan i Kalmar	Ekonom Online (distans, halvfart)	2		1		1	4
Högskolan Väst	Ekonom Online	2					2
Växjö universitet	Ekonomprogrammet On-line	1					1
Ekonomie kandidat						median:	3
Blekinge tekniska högskola	Ekonomprogrammet för innovation och affärsutveckling	2	1	2	1	1	7
Handelshögskolan i Stockholm	HHS Ekonomi kandidatprogram	2	2			2	6
Högskolan Dalarna	Ekonomprogrammet	2	2		2	2	8
Högskolan i Borås	Textilekonomutbildning	1					1
Högskolan i Gävle	Ekonomprogrammet	2	1		1		4
Högskolan i Halmstad	Ekonomprogrammet	2				1	3
Högskolan i Jönköping	Business and IT Management, kandidatprogrammet				1		1
Högskolan i Kalmar	Ekonomprogrammet, inriktning redovisning/ ekonomistyrning	2		1	2	1	6
Högskolan i Skövde	Ekonomprogrammet	2	1		1	1	5
Högskolan Kristianstad	Ekonomprogram - Bank och Finans	2			2	1	5
Högskolan på Gotland	Ekonomprogrammet				1		1
Högskolan Väst	Ekonom, Co-op	2			2	1	5
Karlstads universitet	Ekonomi	2			1		3

Luleå tekniska universitet	Ekonomie, kandidat	2	1	1	1	5	
Lunds universitet	Ekonomie kandidatprogram				1	1	
Mittuniversitetet	Ekonomprogram	2	1	2	2	7	
Mälardalens högskola	Ekonomprogrammet Redovisning och revision	2		1	2	5	
SLU, Sveriges lantbruksuniversitet	Ekonomi - kandidatprogram	1				1	
Stockholms universitet	Kandidatprogram i företagsekonomi med inriktning mot redovisning och finansiering	2	1			3	
Södertörns högskola	Ekonomie kandidatprogrammet	2				2	
Uppsala universitet	Ekonomie kandidatprogram	2		1	1	1	5
Örebro universitet	Ekonomiprogrammet	2				2	
median:						4,5	

Student 2: intresserad av historia och litteraturvetenskap, kurser och program

Historia, program		F1	F2	F3	F4	F5	Summa
Högskolan på Gotland	Kultur- och samhällsprogrammet	1					1
Stockholms universitet	Historieprogrammet, kandidatprogram			1			1
Umeå universitet	Humanistiskt samhällsprogram Historia	1			1		2
Uppsala universitet	Historikerprogrammet, kandidatprogram	2	1	2	1		6
Örebro universitet	Kultur, kommunikation och samhälle	2			1		3
median:							2

Student 3: naturintresserad - kemi eller biologi (ej ingenjör eller miljövetare)

Biologi		F1	F2	F3	F4	F5	Summa
Göteborgs universitet	Biologi, kandidatprogram	2	2	2	2	2	10
Högskolan i Halmstad	Biologiprogrammet	2			2	2	6
Högskolan i Kalmar	Biologiprogrammet	2			1	1	4
Högskolan i Skövde	Cell- och molekylärbiologi-programmet	1			1	1	3
Högskolan Kristianstad	Biologiprogrammet inriktning cellbiologi, 180 högskolepoäng	2	1				3
Högskolan på Gotland	Ekologiprogrammet	1			1	1	3
Karlstads universitet	Biologi	1	1				2
Linköpings universitet	Biologi - ekologi, miljö och naturvård, kandidatprogram	2					2
Lunds universitet	Naturvetenskapligt kandidatprogram, Biologi	1			1		2
Mittuniversitetet	Internationellt kandidatprogram i biologi, Naturvårdsbiologi	1	1		2		4
SLU, Sveriges lantbruksuniversitet	Biologi och miljövetenskap - kandidatprogram, 180hp	1	1	1	1		4
Stockholms universitet	Kandidatprogram i biologi	2					2
Södertörns högskola	Biologi	2				1	3
Umeå universitet	Kandidatprogrammet i biologi och geovetenskap, 180 hp	2	1	2	1	1	7
Uppsala universitet	Kandidatprogram i biologi/molekylärbiologi	2	2	2	2	2	10
Örebro universitet	Biologiprogrammet	2	1	1	1		5
Kemi		median:					3,5
Göteborgs universitet	Kemi, kandidatprogram	2	1			1	4
Karlstads universitet	Kemi	2	2	1	1	2	8
Linköpings universitet	Kemi - molekylär design, kandidatprogram	2	2		1		5
Lunds universitet	Naturvetenskapligt kandidatprogram, Kemi						0
Stockholms universitet	Kandidatprogram i kemi	1	1		1	1	4
Umeå universitet	Kandidatprogrammet i kemi	1	2			1	4
Uppsala universitet	Kandidatprogram i kemi	2	2	2		2	8
Örebro universitet	Kemiprogrammet	2	1		1		4
		median:					4

Student 4: samhällsintresserad – samhällvetarprogram och pol. kand.

Samhällsvetarprogram		F1	F2	F3	F4	F5	Summa
Högskolan Dalarna	Samhällsvetarprogrammet	2	2	1	2	1	8
Karlstads universitet	Samhällsplanerare	1	1	1	1		4
Lunds universitet	Kandidatprogram i samhällsplanering - urban och regional utveckling	1			2		3
Mittuniversitetet	Internationellt samhällsvetarprogram med inriktning mot kommunikation, makt och demokrati, 180 hp	1		1			2
Mälardalens högskola	Samhällsvetenskapliga programmet	1	1	1	1		4
Umeå universitet	Samhällsvetarprogrammet	1			1		2
Växjö universitet	Internationella samhällsvetarprogrammet	2		2	2	1	7
Örebro universitet	Samhälls- och beteendevetenskapliga programmet	1					1
Pol. kand. alt. statsvetarprogram						median:	3,5
Högskolan i Gävle	Politik och medier	1		1			2
Högskolan i Halmstad	Statsvetenskapligt program med inriktning mot politisk kommunikation	2					2
Högskolan i Kalmar	Internationella samhällsstudier	1			1		2
Karlstads universitet	Politics kandidat	2			1		3
Linköpings universitet	Politics kandidatprogrammet	2	2	2	2	2	10
Luleå tekniska universitet	Politik och samhällsutveckling, kandidat 180 Högskolepoäng	1	1	1	2	1	6
Lunds universitet	Politics kandidatprogrammet	1			1		2
Malmö högskola	Offentlig organisation och ledning	1		1	2		4
Mittuniversitetet	Internationella förvaltningsprogrammet	1	1		2		4
Stockholms universitet	Pol kandprogram i nationalekonomi och statsvetenskap	1	1				2
Södertörns högskola	Förvaltningsprogrammet, ämnesinriktning statsvetenskap	2	1		2		5
Umeå universitet	Politics kandidatprogrammet Allmän inriktning	2	2		2	1	7
Uppsala universitet	Politics kandidatprogram	2		1	2		5
Örebro universitet	Politics kandidatprogrammet	2	1		1		4
						median:	4

Student 5: civilingenjörsutbildning i datateknik, datavetenskap, IT

Civilingenjör, program		F1	F2	F3	F4	F5	Summa
Blekinge tekniska högskola	Civilingenjör i datateknik och elektroteknik	2		2			4
Chalmers tekniska högskola	Datateknik 300 hp (civilingenjör)	2	1			1	4
Karlstads universitet	Civilingenjör: Informationsteknologi	2					2
Kungl. Tekniska högskolan	Datateknik 300 hp	2	2	1	1	2	8
Linköpings universitet	Civilingenjör i datateknik, 300 hp	2		2	1		5
Luleå tekniska universitet	Civilingenjör Datateknik	1	1		2	1	5
Lunds universitet	Civilingenjörsutbildning i datateknik	2	2		1	2	7
Mittuniversitetet	Civilingenjör i datateknik, 300 hp	2	1	2	2		7
Umeå universitet	Civilingenjörsprogrammet i Teknisk datavetenskap, 300 hp	2	2	1		1	6
Uppsala universitet	Civilingenjörsprogrammet i informationsteknologi	2	1				3
						median:	5

Student 6: design med konstnärlig grund (ej IT, industri eller ingenjör)

Design, program		F1	F2	F3	F4	F5	Summa
Beckmans designhögskola	Form			1	1		2
Göteborgs universitet	Konstnärligt kandidatprogram i design	2		1	1		4
Högskolan Dalarna	Kandidatprogram i Grafisk Design, 180 högskolepoäng	2			1	1	4
Högskolan i Borås	Modedesign	2		1			3
Högskolan i Borås	Textildesign	2			1		3
Högskolan i Kalmar	Designprogrammet (Nybro)	1			1	1	3
Konstfack	Grafisk design och Illustration, 180 hp	1			1		2
Konstfack	Konst, 180 hp	1			1		2
Linköpings universitet	Slöjd, hantverk och formgivning, 180 hp	2					2
Linköpings universitet	Möbeldesign - Carl Malmsten CTD	1	1		1		3
Luleå tekniska universitet	Mediedesign, kandidat	2	1		2	1	6
Malmö högskola	Design och visuell kommunikation, 180 högskolepoäng	1		1			2
Malmö högskola	Produktdesign - PUMah, 180 högskolepoäng	2		1	1		4
Mittuniversitetet	Grafisk design och kommunikation, 180 hp	1			2		3
Mälardalens högskola	Informativ illustration - informationsdesign	2	1		1		4
Mälardalens högskola	Rumslig gestaltning, 180 hp	1	1		2		4
Södertörns högskola	Ekonomi, teknik och design	1	1				2
Växjö universitet	Kandidatprogram i design			2	1		3
						median:	3

Bilaga 2: Valet av program och resultatets generaliserbarhet

I denna bilaga förtydligas processen för att välja vilka program som är med i undersökningen samt vad detta innebär för resultatets generaliserbarhet.

Utifrån den avgränsning som har gjorts (till de sex studenternas studieinriktningar och att det mest relevanta utbildningsprogrammet för varje inriktning och lärosäte har valts) har alla för undersökningen relevanta program på svenska lärosäten undersökts. Undersökningen är också genom sitt upplägg avgränsad till program för nybörjare, det vill säga program som kan väljas av dem som inte studerat inom högskolan tidigare.

Inom vissa studenters inriktningar har avgränsningen till ett program per lärosäte varit onödig. I dessa fall har det valda programmet varit det enda som finns tillgängligt på lärosätet inom studentens inriktning. Detta gäller delvis för student 1 (distansprogrammen i ekonomi). Det gäller även för student 2 (kandidatprogram i historia) och student 5 (civilingenjör i datateknik). I dessa fall kan undersökningen ses som en totalundersökning inom studentens ämnesområde.

Inom de inriktningar där ett flertal liknande program funnits tillgängliga per lärosäte har det mest relevanta programmet valts med tanke på studentens ämnesintresse. Inriktningar där avgörandet har varit svårt är inom ämnesområdena för student 1 (endast kandidatprogrammen) och student 6 (design).

Inom ekonomi finns kandidatprogrammen ofta representerade i flera varianter, exempelvis inom olika språk, redovisning eller marketing. I dessa fall har det ekonomiprogram som heter något neutralt, exempelvis "ekonomiprogrammet" eftersökts. I andra hand har ekonomiprogram med inriktning mot redovisning valts eftersom detta är en vanlig inriktning som många ekonomistudenter väljer. I de fall där namnet på programmet inte innehåller ordet "ekonomi" har det kontrollerats att man inom programmet läser national- och/eller företagsekonomi som huvudämne.

Inom student 6 ämnesområde, design, har i flera fall två program valts per lärosäte. Detta är ett undantag som skett i de fall då det varit mycket svårt att avgöra vilket program som är mest relevant eftersom design kan innefatta många uttrycksformer.

Student 1 (endast civilekonomprogrammen) student 3 (biologi och kemi) och student 4 (samhällsvetarprogram och program med statsvetenskap som

grundämne) har i de flesta fall kunnat välja endast ett program per lärosäte. Inom vissa lärosäten har flera inriktningar funnits att välja mellan. Även här har valet fallit på det program som är mest relevant utifrån studentens ämnesintresse.

För generaliserbarheten innebär detta att resultatet endast med säkerhet gäller för de program som ingår i studien. Det beror på att urvalet inte har valts på ett slumpmässigt sätt samt att antalet program i varje programgrupp är för litet för att man statistiskt ska kunna säkerställa skillnaderna. Undersökningen kan dock ses som en tydlig indikator på hur det arbetsmarknadsrelaterade informationsläget är inom de sex ämnesinriktningarna. Detta gäller särskilt inom de inriktningar där undersökningen kan ses som en totalundersökning.